

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden
ingaaude op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie”, en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, Voorzitter der Redactiecommissie, 7a Heerengracht, of den Secretaris, Mr. G. VAN SLOOTEN AZN., 43 Conradskade, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verlenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

De Vereeniging vestigt zooveel mogelijk, zoowel in Europa als in Indië, afdelingen, die te zamen met het hoofdbestuur dit doel trachten te bereiken.

Ieder lid welke in zijne omgeving, zooveel mogelijk, anderen op om lid der Vereeniging te worden en geve daartoe dit blad na het gelezen te hebben aan vrienden en bekenden.

Inhoud van dit nummer.

Bijdragen voor den noodlijdenden Javaan. — Mededeelingen over: I. Van het Hoofdbestuur openbare vergadering. II. Verloting H. V. V. III. Afdeling Rotterdam, lezing over Java en inwoners. IV. Van de Redactie-Commissie. — Buitenlandsch gevaar voor Ned. Oost-Indië. — Algemeen Weekoverzicht. — Laatste Berichten. — Oost- en West-Indische berichten. — De Goentoe. — Het ware middel om den sociaal toestand van den Javaan te verbeteren door Wong Tanie. — Nieuw Guinea. — Boek-aankondiging. — Inhoudsopgave van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië. — Feuilleton: De vrouw in de residentie Probolinggo (slot). — Mail.

Voor den noodlijdenden Javaan.

Restant in kas op 24 April f 56.75⁵

In de afgelopen week ontvangen:
van C. N. en A. B. te Arnhem 5.00
Mevr. de I. L. idem . . . . . 10.—
Mevr. H. v. G. 2.50
Mevr. H. C. S. 2.50
Twee exemplaren verkocht van Sakinum . 1.50
Van de afdeling Nijmegen. 5.20
Van een studentenclub te Utrecht . . . . 10.—

Rest in kas . 93.45⁵

Ruim was de inkomst deze week niet. Wij hadden dit wel het minst verwacht, juist nadat wij zoo duidelijk, door feiten hadden aangetoond, dat de hooge Indische Regeeringspersonen het niet eens zijn met de niet-gevers hier te lande, die tot voorwindsel gebruikten, dat alle ellende in Oost-Indië door officieele Regeeringshulp, door betaling uit de Indische Staatskas, kan en moet worden goed gemaakt. Heeft de Nederlandsche pers gedaan, wat wij verzochten en onze, op de feiten gebronde argumenten, tegen die redeneering publiek gemaakt?

Voor zooverre ons is gebleken, deed dit alleen het Dagblad voor Zuid-Holland en 's-Gravenhage, terwijl wij met voldoende melding maken van een stuk „Ellende op Java” opgenomen in de „Bredasche Courant” van Zondag 27 April j.l.

Wij hebben geen lust om telkens op nieuw bij onze confraters op billijkheid en op medegevoel tegenover den noodlijdenden Javaan aan te dringen. Wij zullen aan een ieder in deze, onzes inziens ook voor Nederland belangrijke quaestie, zijn eigene verantwoordelijkheid laten.

Want wij zijn innig overtuigd, dat het op het hart van den Inlander van wiens sympathie voor ons in eene misschien niet zoover meer verwijderde toekomst,

FEUILLETON.

Schets van de maatschappelijke positie der Inlandsche vrouw en van haar aandeel bij den arbeid in de residentie Probolinggo.

(Slot.)

Ons rest nog de werkzaamheden der vrouw te bespreken in verband met den landbouw, in de eerste plaats die op het veld.

Bij de padi-cultuur bestaan zij voornamelijk in het uitplanten der zaailingen, waarbij gewoonlijk de hulp van vriendinnen en kennissen ingeroepen wordt, in het schoonhouden van de sawah's (rijstvelden), en later in het snijden van de padi; bij voorkeur ook met de vriendinnen en kennissen, die bij het uitplanten geholpen hebben, en daarvoor 1/5 van den oogst krijgen.

Bij de teelt van tweede gewassen, verricht de vrouw ongeveer denzelfden arbeid; alleen moet zij bij de kadé- of katjang-cultuur, b. v. in plaats van zaailingen uitplanten, vooraf op ongeveer gelijke afstanden met een pootstok gaten in den grond maken, waarin daarna 2 à 3 zaadkorrels moeten worden neergelegd.

Tusschen haar werk door moet zij altijd op tijd eten brengen aan den op het veld werkenden man en voor zooveel noodig rijststampen.

ons koloniaal bestaan kan afhangen, een blijvend indruk zou maken, als geheel Nederland hem, nu hij in nijpenden nood is, even krachtig ter hulp kwam, als het dit den Boeren deed en nog steeds doet!

Mededeelingen:

I. Afdeling Rotterdam.

LEZING over JAVA en INWONERS,

opgeluisterd met lichtbeelden

door den Heer E. A. H. VAN DER HEIDE,

Lid van ons Hoofdbestuur te Arnhem,

in den SALON-DOELE,

op Woensdag 14 Mei 's avonds 8 uur.

Toegankelijk voor de Leden der Vereeniging en hunne gezinnen.

Uitnodigingskaarten worden gaarne verstrekt door de bestuursleden:

F. W. EVERTS,

Claes de Vrieselaan 120.

Mej. J. VAN DER SCHUIJT,

Kruiskade 21.

Jhr. Mr. J. L. W. C. VON WELER,

Mathenesserlaan 227.

A. W. P. VAN MEURS-

Kruisstraat 38.

J. DE JONG,

Kruisstraat 38.

II. Verloting H. V. V.

In ons vorig nummer werd meegedeeld, dat de verloting der ontvangsten, waaronder kostbare schilderstukken, op een der eerste dagen van de volgende week zou plaats hebben.

Naar men ons nu heeft verzekerd is ze vastgesteld uiterlijk op Maandag 4 Mei. De commissie zou echter zoo gaarne ook de paar honderd loten, die er nog over zijn, verkocht zien, vóór de trekking en wij hebben daarom beloofd, er nog eens in ons blad op te wijzen, dat men hier voor f 0.50 de kans koopt om een der vele zeer fraaie prijzen te trekken en daarenboven een veldaad bewijst aan de honger lijdende landgenooten op Midden-Java!

Velen zijn er, die tegen de moeite opzien, om een of meer loten te gaan halen in Heerengracht 4 of bij mej. H. W. van Baak Mauritskade 43, maar een briefkaart zelfs is voldoende, om ze tehuis gezonden te krijgen zonder verhooging van kosten.

Het geheele getal loten is 2000 en er zijn 160 prijzen. Deze zijn nog altijd in het lokaal der Vereeniging — Heerengracht 4 — tentoongesteld.

Van de trekking zal een volledige lijst in ons blad afgedrukt worden.

III. Van de Redactie-Commissie.

Wij vestigen er de aandacht op, dat nog steeds van kracht zijn de voordeelige aanbiedingen tot koop der ondervolgende boekwerken:

a. Eenige jaren Kunstleven te Batavia door Otto Knaap voor f 2.— te bestellen bij de uitgevers van ons blad Haagpoort 4, den Haag.

b. Sakinum, Indische roman van G. Dompers voor f 1.50. te bestellen bij den uitgever F. van Rossen te Amsterdam.

De helft van de verkoopsommen komt ten bate van de noodlijdende Javanen.

Het kan den jager werkelijk prettig stemmen, wanneer hij ver van eenige menschelijke beschaving, in de groote stilte van het bosch, bij prachtige maneschijn, die er zich zoo geheel toe leent, om den mensch tot allerlei bespiegelingen te brengen, op eens in de verte de flauwe slagen op het rijstblok hoort.

Het toevort u onmiddellijk het beeld voor van vroolijke, schertsende maagden, de gespierde armen ontbloot, de boezem gedekt met de om het lijf geslagen badjoe, die wellieft als zoo vele Adinda's in Multatuli's Havelaar met een onheilspellend vuur in de oogen, de streepjes op het rijstblok tellen.

En sneller gaat dan de stamper in rythmische slagen op het rijstblok, opwekkender worden de toonen, die u in uwe eenzaamheid bereiken.... en de jager voelt zich niet meer alleen, ginds in de verte zijn nijvere handen bezig, al lachende en pratende en droomende van geluk.

Helaas, dat die droomen van zoo'n korten duur moeten zijn!

In haar zucht om meer geld te verdienen, trekt de moeder met haar dochter, tegen den tijd, dat er het meeste werk is, naar een naburig koffieperceel. Het voornaamste dat zij daar te doen hebben, is wieden, het snoeien der jonge loten en eindelijk koffieplukken en die naar het etablissement vervoeren, waar ze na gedroogd en gepeld te zijn, door vrouwen worden gesorteerd.

De werkzaamheden zijn bijna afgelopen. als op een goeden dag de op het perceel dienende opziener het aardig meisje opmerkt. Fluks wordt de mandoer onder den arm genomen; de moeder laat zich bij het zien der klinkende guldens niet lang bidden, en het kind wordt den Europeaan

IV. Van het Hoofdbestuur.

Op voorstel van het Bestuur van de „Nederlandsche Afdeling der Ned.-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw” te zamen met het Bestuur der Vereeniging „Moederland en Koloniën” roepen wij bij deze al onze leden op tot het bijwonen eener

Openbare Vergadering

die gehouden zal worden op Maandag den 12den Mei a.s. des avonds ten 8 ure in de groote zal van het lokaal Diligentia in het Lange Voorhout te 's-Gravenhage.

In die vergadering zal worden besproken: een rekest aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal houdende het verzoek, dat die Kamer „van horen kant den spoedigen aanleg van alle bevoelingswerken, die in het belang van den landbouw op Java behooren te worden tot stand gebracht, bevoordere.”

De besprekingen zullen worden ingeleid door den Voorzitter der Afdeling van Nijverheid en Landbouw: den heer G. E. V. L. van Zuylen.

Wij hopen, dat onze leden door een trouwe opkomst zullen doen blijken, dat de blijvende verbetering van het lot van den Javaan hen ter harte gaat.

Buitenlandsch gevaar voor Ned.-Oost-Indië.

In de laatste dagen is er in de Nederlandsche pers nog al eens gesproken over een paar artikelen door een Amerikaan en een Engelsman tegen ons koloniaal beleid in Oost-Indië geschreven. Het eerst geldt dit een stuk van zekeren heer Barbour Lathrop, een Amerikaansch reiziger, die uit het oogpunt van den financier-ontginmer, na een bezoek aan onze Oost-Indische eilanden in The Straits Times van 12 Maart j.l. zijne indrukken weergeeft. Daarna viel de aandacht op het door den Engelschen ingenieur, Archibald R. Colquhoun, geschreven en onlangs te Londen uitgekomen boek: „The Mastery of the Pacific” (de heerschappij over de Stille Zuidzee), waarin deze, na de kansen van de groote mogendheden, zoowel de Europeesche als de Aziatische, besproken te hebben, ook de Nederlandsche bezittingen in beschouwing neemt, en zooals o. a. Het Vaderland zegt: „over ons beheer een vernietigend oordeel velt”.

En, laat dit blad daarop volgen, «hoe gretig «deze beschouwingen ingang vinden, moge blijken «uit eene bespreking van dit overigens in menig «opzicht voortreffelijk werk in een technisch «weekblad „The Engineer”, dat zich in den regel «niet met politiek inlaat».

Wij hebben het boek van Colquhoun nog niet in ons bezit, maar in het aangehaalde technisch weekblad «the Engineer» van 11 April wordt de inhoud voldoende besproken om er een voorloopig oordeel over te vellen.

De schrijver heeft na een persoonlijk onderzoek verschillende bronnen geraadpleegd, hij beschouwt op grond daarvan den toestand, waarin alle grotere en kleinere staten, die de stille Zuidzee omringen zich bevinden, zoowel uit een politiek als uit een economisch oogpunt. Hij brengt alle ge-

verkocht, de schande ten prooi. De njahi moge het bij hem materieel goed hebben, straks, als hem vermeerdering van gezin te wachten staat, wordt zij weggestuurd, de dessa weer in, wel is waar met rijke geschenken in geld en goederen, maar dat kan geenszins zijn handeling verontschuldigen, noch vergoelijken.

Met een ietwat blank kindje aan de hand, zien wij dezelfde vrouw een paar jaar later op een suikerfabriek terug.

In de dessa voelt ze zich niet zoo thuis meer; er heeft eenige verandering plaats gegrepen in haar gemoedsleven.

Zij denkt nu meer te zijn, dan haar vroegere dassagenooten; zij is ten opzichte van minnaars zeer kieskeurig geworden; geen der vele, die om haar hand hebben gedongen, heeft zij willen aannemen.

Haar wenschen reiken hooger. Door in de fabriek te werken, tracht zij weder de aandacht van een Europeaan tot zich te trekken.

Het vergaat haar echter slecht.

Het zijn meestal ongehuwde of gehuwd geweest zijnde vrouwen, die in de fabrieken werk zoeken, en dat hun gehalte dikwijls maar al te zeer te wenschen overlaat, be-wijzen wel de gesprekken, die zij voeren, als zij met of in de nabijheid van mannen werken.

gevens bij elkander om den lezer te doen oordeelen over de kansen van den een of van den ander om in den Grooten-Oceaan het overwicht te verkrijgen, maar zelf onthoudt hij zich van eenige conclusie of voorspelling in dit opzicht.

Naar zijne gegevens en uit zijn Britsch standpunt, zijn het echter alléén de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Engeland en Japan, die daartoe kunnen in aanmerking komen.

China is zijns inziens bestemd om tusschen de begeerige vreemdeelingen verdeeld te worden.

De Duitschers acht hij te militaristisch, en te schoolmeesterachtig om ooit iets van hun koloniën te maken; de gouvernements-ambtenaren stellen zich zoo hoog boven de andere menschen, dat de Duitsche kooplui zich liever in koloniën van andere natiën vestigen, dan in hunne eigene bezittingen, hoewel anders juist het Deutsche stelsel is, om eigen landgenooten te beschermen en vreemden te boycotten.

Van de Fransen wordt gezegd, dat hunne manier om maar steeds uitgaven te blijven doen voor hunne koloniën, zonder dat er eenige kans is, dat Frankrijk zelf daarvan immer eenig voordeel zal trekken, eene in het oog springende dwaasheid is!

Nederland komt er nog slechter af. Het heeft van zijne uitgebreide bezittingen in het verre Oosten niets weten te maken. Hoewel Hollandsch in naam, hebben ze met Holland geen verband en zijn er in de meeste opzichten onafhankelijk van. Sedert langen tijd hebben zij opgehouden inkomsten aan de Hollandsche schatkist op te brengen. Door kruising van ras met de verschillende stammen, die de eilandengroepen bewonen en door de talrijke kaste der halfbloeds als gelijken te behandelen, zijn de Hollanders in Oost-Indië achteruitgegaan en kunnen zij eigenlijk niet meer als bona-fide Nederlanders worden beschouwd.

Nederlandsch-Oost Indië, zooals het nu wordt geregeerd, zegt de schrijver, is een vlek op de kaart van moderne beschaving.

Hij laat het aan ons over, zoo voegt de recensent in «the Engineer» er bij, om het oordeel uit te spreken, dat die vlek zeker wel op den een of anderen goeden dag uitgewischt zal worden.

Zou er nu werkelijk in dit, naar den inhoud van de recensie te oordeelen, niet zoo erg voortreffelijk boek van Colquhoun of in het andere geschrift gevaar schuilen voor ons bezit van Oost-Indië?

Zou er in Engeland of in Amerika een streven zijn om ons te bekladden, om stemming tegen ons te maken?

Wij hechten in dit opzicht weinig aan hetgeen Barbour Lathrop in The Straits Times liet opnemen, omdat, ook zonder dat Amerikanen ingezonden stukken schrijven, meestal het oordeel van dit blad, over onze koloniale politiek niet erg gunstig is, waartegenover echter staat, dat wij aan zijne artikelen niet veel algemeenen politieken invloed toekennen.

Toch moet men ook niet vergeten, dat Engeland, ons niet gunstig gezind kan zijn, al moge het nu bij gelegenheid der ziekte van H. M. Onze Koningin hebben gezegd, dat het onze sympathie voor de Boeren waardeert. Als eenmaal de zaken

een twist b.v., dan worden zonder eenige schaamte de vuilste uitdrukkingen gebezigd, hetgeen dikwijls ten genoegen strekt der omstanders, die eerder den twist zullen trachten aan te wakkeren, dan de twistenden tot bedaren te brengen.

Tot haar verontschuldiging zij echter gezegd, dat zoo iets ook een evenement is in het dorre dessaleven, het brengt een beetje afwisseling in de dagelijksche gesprekken.

En ons vrouwtje? Goed voorbeeld doet goed volgen: ook zij gaat het breede pad op en juist dit is haar geluk geworden, omdat zij daardoor een goed huwelijk heeft kunnen doen met iemand van haar landaard.

Wel heeft zij haar eischen lager moeten stellen, maar de betrekkelijke rijkdom, haar door den Europeaan verschaft, is altijd een lokaas geweest voor de mannen.

Wat is gebeurd, wordt daardoor uitgewischt; zij kan weder een nieuw leven beginnen.

In de fabriek, waar, na den kolossalen vooruitgang op machinaal gebied, haar voornaamste werk is geweest om de centrifuges te bedienen, of waar metselwerk te verrichten was, het maken van specie, die aandragen en het fijn stampen van rooden steen voor het maken van cement, komt zij niet meer, wel nog in de tuinen, waar zij, na meestal met familieleden en kennissen de bibit in kleine stukken te hebben gehakt, die ook gezamenlijk stukje voor stukje uitplant. Hoogst zelden verricht zij daar andere werkzaamheden.

Bij de tabakscultuur bestaat de arbeid der vrouw in het sorteeren der bladeren, die daarna door haar aan bossen worden gebonden en vervolgens — soms echter ook door mannen — op stapel worden gezet.

Ook bij het balen heeft zij wat te verrichten, n.l.

in Zuid-Afrika geregeld zullen zijn, hetzij meer of minder naar zijn verwachting, zal het immers niet vergeten, dat Nederlands warme belangstelling in de zaak der Boeren en de vereenzelviging, door de meeste andere naties van onze strijd voor de vrijheid in vroegere jaren, met de hardnekkige verdediging van zijn bestaan, door dit dappere volk, Engelslands invloed op de staatkundige markt, over de gansche wereld zeer hebben benadeld.

Uit dit oogpunt beschouwd, zou misschien eene kalme en degelijke, maar dan ook onmiddellijke wederlegging in *The Straits Times* van wat er onjuist is in de aantijgingen van *B. L.* wel op haar plaats zijn geweest. Men had dit dadelijk uit Indië kunnen doen, in plaats van het blad, waarin het artikel voorkwam, aan het *Algemeen Handelsblad* te zenden. Nu is het niet eens doelmatig meer, die quaestie weder op te rakelen.

Want al heeft *B. L.* ook van alles door elkander gehasped, de waarheid van den indruk, dien hij gekregen heeft, dat er door een in getal sterker en van aard ondernemender volk, van onze Oost-Indische eilanden veel meer te maken zou zijn, dan wij nu doen, kan toch moeilijk worden tegengesproken.

Veel is er zeker te zeggen voor den door ons genomen maatregel, die hem vooral hindert, om zonder uitsluiting van vreemd kapitaal, toch aan vreemdelingen geen concessies te verlenen en als directiën van ondernemingen geen meerderheid van vreemdelingen toe te laten, want het doet zich immers voor, dat de belangen der ondernemers in strijd zijn met die der landzaten, en dan zou de wettige bescherming der inlanders van onzen kant, interventie van vreemde regeeringen ten bate hunner onderdanen kunnen uitlokken.

Maar aan den anderen kant zijn het niet te loochenen feiten, dat ons regime van bestuur jaren lang er meer op gericht was de particuliere industrie te weren, dan ze aan te moedigen. Hoe lang hebben b. v. de Ombilien-kolen rustig liggen wachten op exploitatie, totdat eindelijk de concessie-aanvragers verrast werden door eene op fiscaliteit gegronde staatsexploitatie. Hoeveel aanvragen om particulieren spoorwegaanleg op Java zijn er geweigerd, terwijl de Staat, gebonden door 't sluitende begrotingens, met slakkengang het net voltooide, dat hij zich had gereserveerd?

Welke flinke werken van openbaar nut zijn er op Buitenbezittingen aangelegd, om de gemeenschap te verbeteren en daardoor de exploitatie van die rijke gewesten te vergemakkelijken, terwijl toch uit de batige saldo's der Indische begrooting in Nederland op ruime schaal staatspoorwegen werden aangelegd?

Waarlijk wij gelooven niet, dat het zoozeer in ons voordeel zou zijn, wanneer de vreemde-lingen alles kon lezen en las, wat in de laatste tijden vooral, over ons koloniaal beheer werd geschreven.

Wij nemen niet zoo grif aan, dat het de bedoeling was, noch van *B. L.*, noch van *Colquhoun*, noch van anderen, die ons koloniaal beleid hebben geheld, om stemming tegen ons te maken, maar wij houden ons overtuigd, dat die vreemdelingen hun oordeel hebben neergeschreven naar hunne oprechte meening en overtuiging, al was die ook soms gegrond op onjuiste inlichtingen en op eigen dwaling. Sedert het laatste tiental jaren zijn de denkbeelden over het plichtmatig en doeltreffend besturen van koloniën zeer gewijzigd. Aan de grondbeginselen getoetst, die b. v. op de jongste internationale koloniale congressen te Brussel en te Parijs werden aangenomen, schiet Nederlands koloniaal bestuur in verscheidene opzichten te kort.

Ten onrechte wordt in onze bladen het voorbeeld van het optreden der Vereenigde Staten van Noord-Amerika tegen Spanje aangehaald om aan te toonen, dat een onrechtmatige beschuldiging van slecht bestuur, den machtigen altijd kan dienen, als hij den zwakken zijn koloniaal bezit ontnemen wil.

Wij hebben het zeker betreurd en het een fout gevonden, dat Europa aan Amerika, dat de leer van Monroe belijdt, heeft toegelaten, dat het zich mengde in de koloniale zaken van een Europeeschen staat en dezen de Phillippijnen ontfroofde. Maar in geval van interventie zou het evenzeer de plicht zijn geworden van de interveniërende machten, om Spanje te helpen aan een verbeterd bestuur zijner koloniën, daar dat bestuur onder de verlichte mannen in eigen land geen enkele voorstander vond.

En hoewel wij er nu verre van af zijn, om een parallel te trekken tusschen de tekortkomingen van Spanje en de onze, geloven wij toch, dat het beste middel om ons te verdedigen tegen veroor-

deelingen uit den vreemde daarin zal bestaan, dat wij geleidelijk, maar met *ernst* en *kracht*, verbetering brengen in ons koloniaal beheer, waar dit, gelet op de eischen des tijds, te kort schiet.

Reeds twee van onze staatkundige partijen hebben uitgebreide en zeer vrijzinnige koloniale programma's aangenomen en de hoofdzakelijk uit oud-Indië saangestelde vereeniging «Moederland en Koloniën», die zich bij geen der in ons land bestaande staatspartijen heeft aangesloten, maakte een ontwerp voor een koloniaal program in denzelfden vooruitstrevenden geest.

Het ontbreekt der Regeering en Volksvertegenwoordiging dus niet aan voorlichting en, naar onze overtuiging kunnen alleen deze twee machten aan de aanvallers van ons koloniaal beheer allen invloed ontnemen. Krachtige maatregelen in den geest van wat men «de ethische koloniale richting» noemt, worden spoedig genoeg wereldkundig en dit is de beste wederlegging.

In die richting kan ook de Nederlandsche pers krachtadig medewerken. Zij bemoeie zich, — en dit geldt niet alleen de groote, maar ook de kleinere bladen, — nog veel meer met de koloniale politiek, dan ze nu reeds doet en make, dat gansch het volk gaat voelen, dat er, ook met geldelijke opoffering van den kant van het Moederland, ten spoedigste veel moet gedaan worden, om goed te maken, wat vroeger werd verzuimd.

Wordt dit eene volksovertuiging, dan is het handelen voor de vertegenwoordigers van het volk en van zelf ook voor de Regeering gemakkelijker.

De Nederlandsche pers helpe ons, zooveel in haar vermogen is, waar wij vragen om propaganda te maken voor het doordringen der aan meerdere kennis gepaard gaande meerdere belangstelling van alle Nederlanders in Oost- en West-Indië.

Hebben wij nu daarom de overtuiging, dat door verbeteringen in ons koloniaal beheer het buitenslands gevaar voor Oost-Indië zal worden weggenomen?

Zeer zeker niet. Wij wezen reeds op de te vermoeden stemming van Engeland tegenover ons. Voegt men daarbij de koloniale aspiratiën van onze O.-Indische burens de Amerikanen, en de mogelijke moeilijkheden met Japan en de Australiërs, dan is er nog reden te over om op onze hoede te zijn.

Het axioma is echter al dikwijls genoeg verkondigd, dat Java en trouwens ook de anderen groote Oost-Indische eilanden voor den vreemde-lingen onneembaar worden, als wij de Inlanders op onze hand hebben.

Zal het ons mogelijk zijn dit als overheerschers te verkrijgen van de overheerschte rassen?

Misschien! Doch zeker is het, dat de maatregelen in het belang van Indië te nemen op de stemming van den Inlander van grooten invloed zullen zijn.

Alleen de overtuiging, dat verandering van overheerscher geen verbetering zou zijn, kan hem er toe brengen, om werkdadig met hart en ziel onze partij te kiezen.

WEEKOVERZICHT.

Met 's lands ziekten gaat het gelukkig vooruit. Van het Loo klinken tot dusverre de ziektebulletins dagelijks gunstiger en de pijnlijke spanning, waarin de natie verleden week nog verkeerde, is aanmerkelijk verminderd. Met het oog op het gunstige jaargetijde en de groote zorg, waarmee de koningin is omringd, mag men hopen, dat het intreden van het herstel spoedig daar zal zijn en deze ziekte, die niet alleen Nederland, maar min of meer geheel Europa in beroering heeft gebracht, weer tot de geschiedenis zal behooren. Een ander goed bericht stond dezer dagen ook in de Staatscourant te lezen, n. l. dat de minister van oorlog, die zoals men weet tijdelijk het departement van koloniën bestuurde, weer van die post is ontheven. Hoorde men verleden week reeds zeggen, dat de heer van Asch van Wijck weer druk bezig was zich in de loopende zaken in te werken, met dit bericht staat zijn wederoptreden vast. Er zijn, niet zoo lang geleden, dagen geweest, waarin men allerminst dacht dat wij den minister, zoo spoedig weer in zijn functie zouden terugzien en men herinnert zich de geruchten omtrent zijn ontslag-aanvraag nog wel. Onze gelukwenschen dan ook bij deze — naar wij hopen — joyeuse rentrée.

Frankrijk had in deze dagen zijne algemeene verkiezingen. Een woelige tijd, vooral daar. Tegen de verwachtingen van hen, die meer met de verkiezingsgebruiken van de Fransen bekend zijn, is alles betrekkelijk kalm afgelopen, zelfs in Parijs. Voor een groot deel schijnt dat mede te danken te zijn aan de uitmuntende voorzorgsmaatregelen van de Parijsche politie, bij wie verscheidene andere, zeker de Belgische, wel eens in den leer mochten gaan. Zoals dit gebruikelijk is, zal het tegenwoordige ministerie de alge-

bepaalde hoeveelheid brij, bedekt die met het overblijvende gedeelte van de doek, waarop dan een plank komt, die in den bak past. Dusdoende wordt het eerste stuk gegoten, dan volgen de anderen, totdat de bak geheel gevuld is.

Na uitgehaald te zijn en op een helling geplaatst, om het overtollige water uit den koek te laten loopen, is hij voor den verkoop gereed.

Veel kracht wordt er niet vereischt om de molentjes in beweging te brengen, maar bewonderenswaardig is toch het geduld der vrouwen, die uren aaneen zonder ophouden dezelfde draaiende beweging met het heele bovenlijf moeten maken, omdat het werk meestal op taak geschiedt, en de verdiensten dus alleen afhangen van den verrichten arbeid.

Hiermee meen ik het voornaamste gezegd te hebben omtrent de vrouw in de residentie Probolingó.

Alleen moge hier nog vermeld worden, dat het gemiddelde dagloon varieert tusschen de 20 en 25 cents, waarvoor 12 uur arbeid gepresteerd moet worden; in den maaltijd der suikerfabrieken, daarvan zelfs 6 uur 'smiddags en 6 uur 'snachts.

Hoog kan dat loon zeker niet genoemd worden, maar in vergelijking met hetgeen in andere streken betaald wordt, verkeert de vrouw hier te dien opzichte nog in vrij gunstige omstandigheden.

Probolingó.

Voor de Samenstelling,

M. J. VAN DER PAUWERT.

meene verkiezingen niet lang overleven. Tot dusverre luidde nog bijna altijd in de verkiezingsdagen de doods-klok van het zittend kabinet. Waldeck-Rousseau is dan ook bijna drie jaren minister geweest en dat is voor Frankrijk zoo ongehoord lang, dat er nu wel een einde aan mag komen.

De Vereenigde Staten van Noord-Amerika hadden vrij veel onderwerpen van koloniaal oelang te behandelen. Vooreerst de Chinezen-questie. Nu Amerika door zijn optreden in China, en zijn concurrentie aldaar met de andere mogendheden, zeer gesteld moet zijn op de vriendschap en de medewerking van de Chineesche staatslieden, wordt dit vraagstuk weer acuut. Zoo heeft het Huis van Afgevaardigden dezer dagen wel een wet, houdende zeer scherpe bepalingen tegen de toelating van Chinezen, goedgekeurd, maar een wetsontwerp van ongeveer dezelfde strekking heeft in den Senaat zoo krachtig verzet ondervonden, dat de aanneming zeer twijfelachtig is. Vermoedelijk zal een schikking dienaangaande tusschen den Senaat en het Huis getroffen moeten worden.

Wel is waar is de groote meerderheid der Amerikaanse politici geneigd, zeer krasse maatregelen tegen den invloed van Chinezen op Amerikaans grondgebied te nemen, en het zijn ook geen gevoelsargumenten, die hen nu tot wijfelen brengen — om volkenrechtelijke overwegingen tegenover China heeft men zich nooit veel bekommerd — maar de vrees dat, in de tegenwoordige omstandigheden vooral, de regeering te Peking maatregelen van weerwraak zal nemen tegen de Amerikaanse kooplieden en industrieën.

Dan is er weer het Philippijnsche spook aan het rondwaren. Te Manila wordt een rechtsgeding gevoerd tegen een van de bevelvoerende Amerikaanse generaals en daarbij komen de meest afkeurenwaardige gruwelen en geweldensrijen aan het licht. Geheele streken zijn verwoest en uitgemooird en men loochent zelfs niet, dat de generaals uitdrukkelijke bevelen hebben gegeven om te dooden en te branden en bepaalde provincies tot een woestijn te maken. Ieder, die de wapens kon dragen en boven de tien jaar oud was, moest gedood worden, want, zei men, op tienjarige leeftijd waren de knapen al even gevaarlijk, als de oudere personen. Het doet hierbij goed te vernemen, dat het Amerikaanse volk van deze politiek allerminst gediend is en ze hevig afkeurt. In den Senaat is er lang en breed over gesproken en het schijnt, dat het gevoelen van den Senator Rawlins, die zeide, dat de generaals lafaards en geweldenaars waren, die den naam van het Amerikaanse volk hadden ontwaard, de algemeene stemming vrijwel vertegenwoordigt. In zoverre is het volk van de Vereenigde Staten dat van het moederland een heel eind vooruit.

Voorts schijnt de definitieve afsluiting van het Panama-verdrag verzekerd. Met Columbia wordt thans overeengekomen, dat aan de Vereenigde Staten het uitsluitend recht zal toekomen om aan te leggen, te exploiteeren en te beschermen het kanaal, de spoorwegen, telegraaf- en telefoonlijnen en de bijkomende werken in een strook van zes mijlen breed en waarin sommige steden zijn opgenomen. Men acht nu het afwerken van het Panama-kanaal daardoor verzekerd. Een direct uitvloeisel van het bewustzijn, dat dit groote plan nu eindelijk gelukken zal, is wellicht de zeer marquantie uitdrukking van een der Amerikaanse ministers, die aan de Engelschen veel te denken kan geven.

Immers werd daarin onder meer verklaard, dat de geheele ontwikkelingsgang van het Amerikaanse volk onvermijdelijk daarheen zal leiden, dat over de geheele groote Oceaan de Engelsche vlag wordt vervangen door de Amerikaanse! Zouden de Engelschen hun houding in den Spaansch-Amerikaanschen oorlog aangeenomen, nog altijd zoo fijn diplomatiek bedacht vinden?

President Loubet gaat binnenkort naar Rusland. Of hij er veel aangename indrukken zal ontvangen, valt wel te betwijfelen, wanneer men de berichten over den algemeenen toestand daar te lande nagaat. Nog onder den indruk van den moord op den minister Sijagine, zal de regeering niet opgewekter gestemd worden door het vernemen van den bloedigen opstand van de boerenbevolking in de provincien Karkow en Pultawa, waar een jacquerie in al haar verschrikkingen woedt. Daarbij komt, dat de revolutionaire geest ook op het leger is overgeslagen, waar oproerige geschriften in grooten getale zijn rondgestrooid. De maatregelen van de regeering daartegen zijn omvangrijk en energisch. Zelfs tot in Londen en Parijs is de Russische geheime politie druk aan het werk. Meer en meer toch vermoedt men, dat daar het centrum van de nihilistische partij zit. Zoolang echter in Rusland door het gezag aan de tegenwoordige staatsinrichting onwrikbaar blijft vastgehouden, zal men nooit de revolutionaire partijen ten onder krijgen.

Het geschil tusschen Italië en Zwitserland kwam niet tot een oplossing. Ook de Zwitsersche Standenraad heeft de resolutie, waarin de houding van de Bondsregeering in het conflict wordt goedgekeurd, met algemeene stemmen aangenomen. Daarentegen is in de Italiaansche Kamer de meerderheid ook met de regeering geweest. Beide landen zijn overigens vol ijver om de zaak weer bij te leggen. Echter schijnt het ons niet wel mogelijk, dat Zwitserland, dat van den beginne af volkomen correct heeft gehandeld, de partij kan zijn, die ongelijk bekent. Van het eerste gerucht, dat in deze het Haagsche Hof van Arbitrage als vredestichter zou gaan optreden, hoort men intusschen niets meer. Op deze instelling schijnt men in de diplomatieke wereld toch maar niet verlekkerd te zijn.

De Finsche ongeregeldeheden bedaarren wat. De gisting blijft echter voortduren. Dat is ook geen wonder nu de militaire verplichtingen zoo drukkend zijn geworden en de Finnen, in het groote Russische leger verloren, op duizenden kilometers afstand van hun vaderland in garnizoen kunnen worden gelegd om daar zooveel mogelijk Russisch te worden. Het lijkt ons toe, dat in deze tijden de Russische regeering wel wat water in den wijn zal mogen doen. Zij mag zich ook wel eens het geringe succes te binnen brengen, dat haar wreedste maatregelen tot vernietiging van den nationalen geest in haar andere wingewesten hebben gehad.

Laatste Berichten.

Uit Borneo werd op 30 April telegraphisch door „het Vaderland“ de tijding ontvangen, dat in den *Boven-Doeson* de vijandelijkheden zijn begonnen. Bij een tocht naar *Toembang Nangoe* met 70 soldaten werden er 2 gedood en 3 gewond. Zij keerden toen terug naar *Priok Tjahoe* en zijn nu ingescheept om naar *Bras-Koenig* te gaan, waar de pretendent-sultan verblijft houdt.

De *Boven-Doeson* ligt in het hartje van Borneo, nagenoeg onder de linie. Van af de vervallen-verklaring

der Regeering van de Sultans van Bandjermasin, nu bijna een halve eeuw geleden, hebben wij in die streek altijd een meer of minder openlijk verzet tegen ons gezag ondervonden.

RECLAMES.

Mej. MOONEN—HENNES,

Bilderdijkstraat 98, alhier.

UITZENDING van DINERS.

Kamers met pension te huur.

Geopend

Mantel-Magazijn

„DE DUIF“

Zoutmanstraat 49, Den Haag.

SPECIALITEIT

IN

Mantels, Blouses enz.

Oost-Indische berichten.

Over de groote armoede in Midden-Java, Zondagsrust, gebrek aan verloskundige hulp, het nieuwe krankzinnigengesticht te Soember Porrong en Madioensche toestanden.

Niet alleen in de Nederlandsche pers, ook in de Indische gaat er helaas nu en dan een stem op, die aan het dringende van den nood in midden-Java nog schijnt te twijfelen. In de *Locomotif* vinden wij een ingezonden stuk van den heer *F. J. De Bode*, om te wederleggen hetgeen *L. G.* eenige dagen te voren betoogd had omtrent de heerschende elende, terwijl de laatste in hetzelfde blad van 21 Maart j.l. zijn repliek schrijft, waarvan wij, omdat men ook hier wel eens dezelfde argumenten hoort bezigen, 't een en ander overnemen:

„Met mijn opstel beoogde ik de oorzaken aan te geven van de toenemende armoede onder de inlandsche bevolking van *Bodjonegoro* en omstreken, welke afdeling aan schrijver dezes reeds langer dan dertig jaar bekend is, zoowel door zijn langdurig verblijf aldaar (hij maakte de bange tijden mede, ook het voor *Bodjonegoro* zoo rampzalig jaar 1872) als door zijn herhaalde bezoeken aan de verschillende districten van die assistent-residentie en van het aangrenzende *Toeban*, *Blora*, *Sedajoe* en *Lamongan*, zoodat hij vermeent wel op de hoogte te zijn van de locale toestanden.

De heer *De Bode*, de vroegere toestanden onbesproken latend, zegt, dat ik als hoofdoorzaak van de voorkomende rooverijen en diefstallen ongevoelende en honger en vraagt in de eerste plaats verklaring van het voortdurende gebrek aan werkvolk, ook na de staking van de Solovalleiwerken.

Het antwoord daarop is: Een der vele redenen waarom 't soms moeilijk is om werklieden tot het geregeld uitvoeren van een werk te krijgen, is dat de Inlander op gezette tijden zijn velden moet beplanten.

Bovendien alle begin is moeilijk, want er doen zich allerlei bezwaren, zelfs geheel ongedachte voor. De aanleg van de *Madoera* Stoomtramlijn bijv. heeft die in de eerste tijd ook niet met veel moeilijkheden te kampen gehad ten opzichte van het verkrijgen van werkvolk? Men vertrouwde het zaakje niet.

En het is ook van genoegzame bekendheid, dat de inlander het niet recht begrepen heeft op de aannemers, hoe eerlijk en rechtschapen zij ook zijn of heeten; hun mandoers — geen regel zonder uitzondering natuurlijk — plegen veel kwaad te doen, door den arbeider op allerlei wijze te exploiteeren, zoodra en zoo dikwijls als zij daartoe de kans maar schoon zien. Die oneerlijke practijken doen menigen huiveren om voor aannemers te werken, vooral wanneer het loon gering is.

Terecht zegt de door den heer *Bode* bedoelde patih, dat de *Bodjonegorees* niet werken wil voor een loon van f 0.25 daags, d. w. z. niet van zonsopgang tot den laten namiddag en bijv. voor grondverzet en anderen dergelijken zwaren arbeid, waardoor zij afgebeuld wordt. De aannemer *De Bode* zou natuurlijk gaarne willen, dat de voor hem werkende koolie zich met een kwartje betaling tevreden stelde en diens wederheft bijv. met 8, 10, hoogsten 12½ cent, het hongerloon, dat de vrouwen op het dien heer zeker niet onbekende *Krandji* (*Sedajoe*) genieten; en nu dat niet het geval is, maakt hij de conclusie, dat de *Bodjonegorees* ook niet arm is en ook geen honger lijdt.

De heer *De Bode* vraagt verder: „Hoe te verklaren dat juist in de afdeling *Bodjonegoro* de onteigeningsprijzen ten behoeve van de lijn een nog niet gekende hoogte bereikten, ja dat men voor strooken gronds van enkele roeden lengte en breedte exorbitante prijzen vroeg en..... blijft vragen. O! dat vlijmbende zwaard van den honger.“

Zijn het niet eer de bemiddelden dan de armen en hongerigen, die gronden ter onteigening hebben?

Ten slotte de rampakpartijen en diefstallen. De heer *De Bode* erkent, dat ze nog veelvuldig voorkomen in *Bodjonegoro* en ook de koloniale verslagen getuigen zulks, maar hij zegt, dat nu nog die krijgsvaardige aard bij de bevolking bestaat, dat zit eenmaal in het bloed zit en ook thans rooft men niet uit armoede of door den honger gedreven en dat was

ook niet het geval bij de laatste affaire, de rampakpartij bij Berkhemer." Wat was dan de beweegreden voor deze rooverij, om zich te verrijken, en goede sier te maken of om een heldendood te verrichten? Er was in de dessa Sekaran vermeld, dat Berkhemer f 500 in huis had, 50 à 60 opgezeten van die alles behalve welvarende dessa besloten om hem te berooven; ware dat geld er geweest, dan zou elk hoogstens tien gulden van den buit gehad hebben, die zoo gemakkelijk te maken was, om reden Berkhemer in zijn armoedige keet totaal niets vermocht tegen de bende. Is dat nu rooven uit weelde, uit heroïsme? En zoo is bij de meeste rampak- en ketjoepartijen armoede, gebrek aan voedsel, de drijfveer van de excursie. Getuigen de vele honderden opgezeten van Bodjonegoro, die sinds een paar maanden op Grissie en Soerabaja vagebonden, bedelen, of er werk zoeken en die plaatsen zelfs onveilig maken, niet van armoede in die afdeeling?

En die veelvuldige dieverijen en kaperijen in de dessa's en op het aan Bodjonegoro grenzende Babat, van kleingheden, voornamelijk van eetwaren (men heeft om die reden nu op Babat meer politiebambanten op de publieke plaatsen gepoesterd); zijn die geen bewijs, dat die individuen honger lijden? U weet het niet en u kunt het ook niet weten, mijnheer De Bode, dat in vroegere jaren de vrouw van den Bodjonegorees het een groote schande achtte om buitenshuis te gaan werken; hoogstens liet zij zich vinden om in de loodsen tabak te lossen; nu arbeid zij aan de tram-baan, aan de wegen en bruggen, in het publiek alzo, en dat is uit nooddrift, omdat zij en haar gezin gebrek lijden.

Weet u, heer De Bode, dat nu in streken zoals bijv. Ngelo-Perang en in dessa's ressorteerende onder Ngrahoe, Kedoeng Adam, Temajang en Modjosawit, de Bodjonegorees veelal slechts éens per dag eet, en wat dan nog?

Ik blijf bij mijn bewering, dat de toestanden zich alles behalve bemoedigend laten aanzien en dat door de hervatting der solovalleiwijken de afdeeling Bodjonegoro, die in bevolking steeds toeneemt, maar wat irrigatie betreft nog altijd misdeeld blijft, zich zal kunnen verheffen tot een welvarende en welgeërdende."

Uit Keboemen komen treurige berichten tot *Het Centrum* omtrent de armoede, die daar heerscht onder de bevolking. De laatste oogst mislukte grootendeels, er staat hongersnood voor de deur. Een ooggetuige verhaalt aan dat blad, dat men iedereen morgen honderden mannen, vrouwen en kinderen langs de wegen vindt, menschen die er ellendig uitzien, en die leven van de kanarie of tamarinde-vruchten, die ze vinden. Bij hevige slagregens ziet men deze lieden bij groepjes onder de boomen gehurkt. Om elf uur 'smorgens doet de predikant in een der chinese huizen te Keboemen uitdeeling van gekookte rijst en gezouten visch, doch hoe gaarne ook, kan hij niet aan de vele aanvragen voldoen en moeten dikwijls van die uitgehongerde wezens ongetroost weggezonden worden. De predikant doet wat hij kan; zo probeerde hij reeds een collecte te houden bij de ingezetenen ter plaatse, maar het getal goeden, die noemenswaard kunnen bijdragen, is klein en staat in geen geval in verhouding tot het groot aantal hulp behoevend. Tot overmaat houdt ultimo dezer de toegestane onderstand op, zoodat de dagelijkse uitdeeling dan niet meer kan plaats hebben. Wat moet er dan van die arme menschen worden? Volgens het blad moet een groot deel der sterfgevallen van onlangs, die aan de cholera werden toegeschreven, eenvoudig te wijten zijn aan de ellende en het gebrek, die onder den kleinen man heerschen. Wanneer iemand, door gebrek aan voedsel uitgeput, zijn honger stillt door het eten van tamarinde of ongekookte cassave en daarop water drinkt, zijn de gevolgen wel te voorzien.

Onlangs kwam een wagenlading gedroogde cassave te Keboemen aan; bij het wegvoeren naar de goederenloods probeerden de mannen, die de grobaks voorluiden, hun honger te stillen met dit voedsel (?), kregen van dit droge goed natuurlijk dorst, dronken een flinken teug water en stierven een paar uren daarna onder hevige krampen. Men schreef dit toe aan cholera.

Ook in de omstreken van *Tjilatjap*, aan de Zuidkust wordt groote armoede geleden en is **hulp dringend noodig**.

In verband met al deze tereurigheid trof ons hetgeen de correspondent van de *Locomotief* uit het Solosche schreef:

De Indische weervogel, bij de inlanders *boeroeng manjar* genoemd, wordt 15 c. m. lang en is over geheel Nederlandsch-Indië verspreid. Ze is dezer dagen in aantocht en dit is een voorbode, dat de oostmousson spoedig zal intreden. De Javanen voorspellen een langdurige droogte, waardoor de orang-tanie (landbouwer) veel te lijden zal hebben. Eenige jaren geleden, had onze rijksbestuurder een circulaire aan de betrokken regenten gezonden, waarin hij hen op het hart drukte, de javanische bevolking aan te sporen tot het wijden van méér zorg aan de patiëteel en andere te veld plantbare producten. Het spijt mij, dat die circulaire niet werd opgevolgd en binnenkort, na de verzending in het vergeetboekje is geraakt. De sawahs zijn op den ouden voet bewerkt. De bevolken bemesting is achterwege gelaten—evenals het behoorlijk wieden van den padie-aanplant.

Geen wonder, dat de padie-oogst niet altijd aan de verwachting beantwoordt.

Daarbij doet zich gebrek aan water, vooral op de zoogenaamde tanah kedjawan gevoelen. Het ware te wenschen, dat bovenbedoelde circulaire bij de regenten in herinnering werd gebracht, met uitnodiging daaraan stiptelijk de hand te houden.

Het spook, hongersnood, dringt nog steeds de dessa-bevolking en het zou haar moedeloos maken, wanneer er weder uitzicht ware op mislukking van den padie-oogst. Maatregelen dienen dus te worden getroffen om de hoop op het tegendeel van dat vooruitzicht levendig te houden. Solo is sedert 1901 zwaar geteisterd door cholera en schaarschte van rijst, waardoor de Javanen vooral in het Karang-gedese, zich verplicht zag zijn honger met bladeren en koolvruchten uit het bosch te stillen.

Moge hij voor eene herhaling bewaard blijven!

In de *Locomotief* van 17 Maart j.l. schrijft namens vele geëmployeerden, een voorstander van **Zondagsrust**, aanhalende een telegram dd. 8 Maart:

"Van den Minister van Koloniën is bij de Regeering een schrijven ontvangen, waarin wordt gewezen om ook in Indië zoo veel mogelijk de Zondagsrust te betrachten."

Zondagsrust: heerlijke herinnering uit onze jeugd en jongelingsjaren in het moederland.

Als Zaterdagmiddag de school ons haar deuren ont-sloot, werden wij allen beziel door de vreugdevolle gedachte: "Morgen Zondag."

In de tropen of beter gezegd op Java kent men

bijna geen Zondag. Behalve voor ambtenaren en landsdienaren is de Zondagsrust in het particuliere leven bijna een onbekendheid. Daar kent men de genoegens niet, die een vrije Zondag oplevert of wil ze niet kennen. Daar zijn voor het meereendeel der Europeesche bewoners alle dagen dezelfde.

Elk geëmployeerde of ondergeschikte moest den Zondag, indien eenigzins mogelijk, te zijner eigen beschikking hebben en wij beweren, dat dit behoudens enkele drukke dagen zeer goed mogelijk is.

Trouwens kan de Zondagsrust niet anders dan gunstig werken op het plichtsgevoel en de ambitie der geëmployeerden.

Elk werk gaat ons op den duur tegen staan als er nooit of zelden een verpoozing tusschen is."

Als naschrift laat de redactie hierop volgen: "Daar 't wel niet in de bedoeling zal liggen de zondagsrust alleen aan landsdienaren te verzekeren, hoop ik, dat deze regelen den bestuursambtenaren aanleiding mogen geven middels circulaire den beheerders van landbouwondernemingen enz. om gegevens te verzeken, in hoever Zondagsrust op de door hen beheerde ondernemingen mogelijk is, met opgave tevens van redenen, waarom deze niet zou kunnen worden betracht en het verzoek haar, met verwijzing naar bedoeld telegram, zooveel mogelijk te bevorderen."

Hoe dringend noodig het is, dat er meer geëxamineerde vroedvrouwen worden aangesteld blijkt uit het volgende bericht, voorkomende in de *Nieuwe Vorstenlanden* van 24 Maart:

Heden overleed in de dessa *Gambongan* onder *Kartasora* (Solo) de inlandische huisvrouw van den Javan *Kartongalie*.

De arme vrouw heeft een verschrikkelijken dood gehad, als men nagaat, dat zij ruim twee etmalen, 2 maal 24 uren, in barensood verkeerde en niet verlost kon worden, in weervil der pijnigingen, welke zij moest vordragen door onkundige *doekens* veroorzaakt.

Welk een toestand in de binnenlanden! Geëxamineerde en gesubsidieerde vroedvrouwen vindt men wel op groote plaatsen, waar zij eigenlijk overbodig zijn, daar er doctoren aanwezig zijn, maar in de binnenlanden worden geen bevoegde verloskundigen aangetroffen.

De meeste oude Javaneesche vrouwen werpen zich wanneer zij nergens goed meer voor zijn, op als *pijlters* (massesues) en nemen tegelijkertijd de functies van *doekoen* (vroedvrouw) waar. Arme vrouwen, die in handen vallen van zulke onbevoegden!

Hoe treurig, dat in dergelijke toestanden slechts zoo héél langzaam de toch zoo hoog noodige verbetering schijnt te kunnen worden gebracht.

Meer verblijvend daarentegen zijn de berichten in hetzelfde blad van 18 en 19 Maart j.l., omtrent het **krankzinnigegesticht Soember Porrong** (Lawang), dat in Juni a. s. reeds gedeeltelijk in dienst gesteld zal kunnen worden; eenmaal geheel voltooid zal het een der grootste inrichtingen van dien aard zijn, want dan zullen daar ongeveer 1000 ongelukkige medemenschen kunnen gehuisvest en verpleegd worden op een wijze, die het Gouvernement van Nederlandsch-Indië alle eer aandoet. Intusschen een woord van lof aan de Regeering, die het van zooveel humaniteit getuigend initiatief nam tot het in 't leven roepen van die schoone stichting op Lawang, of eigenlijk op Soember Porrong.

Waarom juist op Soember Porrong?

Over die keuze wordt verschillend gesproken, doch dat is een aangelegenheid, waarover de medische faculteit het best oordeelen kan. Ons komt om verschillende redenen die keuze als een zeer goede voor. De temperatuur bijv. is daar gemiddeld 88° F. ofschoon het er wel eens vrij warm kan zijn, overigens een gezond en heerlijk klimaat, water vindt men daar volop; voorts een weelderige plantengroei, een schat van palmen; de natuur is er schoon en verheven, wat 'n prachtige vergezichten, wat 'n lieflijke omgeving van bergen en dalen, prijkkende met het eeuwige groen. Daarbij heerscht — althans schijnbaar — overal vrede en rust, zoo juist van pas voor de ongelukkige wezens, die eenmaal de bevolking van deze nieuwe kolonie zullen uitmaken; alles geeft aan het landschap een idyllische bekoering.

Onder de leiding van den architect *Lylyks*, den verdienstelijken ontwerper en bouwmeester ook van de missigt in Kota Radja, dat een juweel van Indische architectuur moet wezen, zijn de funderingen reeds gelegd voor de hospitalen, voor de cellen der lastigste patiënten, voor het logies der overige lijders en voor de woningen der zoogenaamde landbouwkolonisten, de rustigen onder de krankzinnige inlanders, die men in de vrije natuur wil laten; daarvoor zijn 150 bouws *sawah's* en *tegallan* (natte en drooge rijstvelden) beschikbaar gesteld, benevens een veestapel van voorloopig 30 sappies (koeien), ook zullen zij zich bezig kunnen houden met groenteteelt of bloemkweekerij.

Dr. Lylyks, de aangewezen chef van deze grootsche inrichting, treedt dus reeds spoedig daar in functie; het plan bestaat n.l. om er in Juni 200 rustigen uit het hulpkrankzinnigegesticht van Soerabaja en elders over te brengen.

Het hoofdartikel in de *Semarang courant* van 25 Maart j.l. getiteld: **Madioesche Toestanden**, is weer één der geschriften, — zoals er meer voorkomen in de Indische bladen, — die zoo zij op feiten berusten, grove fouten aan het licht brengen, welke onmiddellijk herstel eischen, of zoo zij bezijden de waarheid zijn, zonder verwijl van bevoegde zijde met klem dienen weersproken te worden, desnoods met bestraffing des leugenaars, zoodat niet licht iemand zich weer aan dergelijken laster zou wagen.

De schrijver, die zich *Ad.* teekent, begint met artikel 55 van het Regeerings Reglement aan te halen:

"De bescherming der Inlandsche bevolking tegen willekeur van wien ook, is een der gewichtigste plichten van den Gouverneur-Generaal."

En beschrijft dan uitvoerig de geschiedenis van *Broto di Ningrat*, den ex-regent van Madioen, en diens familie, met alles wat er aan annex is, van af zijn tijdelijke verbanning naar Padang in 1900 tot op den huidige dag, eindigende met de woorden:

"De Procureur-Generaal en de Gouverneur-Generaal worden overstelt met aanklachten van de inlandische bevolking uit Madioen over handelingen van den resident van dat gewest en geen enkel klager wordt verhoord. Het slot van artikel 55 van het regeeringsreglement zegt duidelijk, dat den inlanders overal gelegenheid gegeven moet worden om vrijelijk klachten in te leveren.

De regeering zal toch daaruit niet concluderen, dat de inlander wel mag klagen, maar aangezien er niet bij staat geschreven, dat die klachten onderzocht en berecht moeten worden, de inlander niet het recht heeft te eischen, dat zijn ingediende klacht onderzocht wordt.

We herhalen het: dozijnen inlanders zitten vijf à zes maanden in een donker hok van de madioesche gevangenis opgesloten, zonder dat zij in de gelegenheid worden gesteld zich daarover op wettige wijze te beklagen.

Mag zoo'n toestand zelfs nog één dag langer bestendig blijven?

Is het of de regeering, of de Justitie ernst die hemeltgerende onrechtvaardigheid te onderzoeken, dan zal schrijver haar gaarne den draad van het kluwen in handen geven."

Zoo komen in het *Bat. Nieuwsbl.* ook telkens artikelen voor, getuigende tegen het bestuur van den resident van Semarang, als zou hij vooral in deze voor zijn gebied zoo benarde tijden, niet voldoende tegen zijn hoogst moeielijke taak zijn opgewassen. Mochten dergelijke oordeelvellingen niet op waarheid zijn gegrond, zou het dan niet goed zijn, dat zij van hooger hand ten stelligste werden weleegd?

Er zijn landen, waar in de drukperswet is bepaald, dat bladen, die onjuiste aantijgingen opnemen tegen regeringspersonen of ambtenaren, verplicht zijn om zoodra zij eene officieele terechtwijzende mededeeling ontvangen, deze in het eerstvolgende nummer aan het hoofd van hun blad op te nemen!

West-Indische Berichten.

Algemeene toestand in Suriname. Niet zeer opgewekt is de toon, die „O.W.“ aanslaat in 't maandelijksch overzicht over den algemeenen toestand in de kolonie. Vooral drie oorzaken hebben, volgens dat blad, daartoe samen-gewerkt, en wel:

- 1°. de ongehoorde, aanhoudende regenval van af November;
- 2°. de nog steeds niet opgeheven quarantaine maatregelen;
- 3°. de vrij ernstige crisis in de goudindustrie.

Door den overgrooten regenval van den laatsten tijd, ziet 't er treurig uit met den landbouw met name de a.s. Cacaooogst.

Werd in een vorig bericht geraamd, dat door versteenen en zwart worden der vruchten, ten gevolge der aanhoudende vochtigheid, ongeveer 25% verloren zou gaan; door de voortdurende ongunstige weergesteldheid zal de schade wel 50% bedragen.

Hoe goed de loozing der landen is, de bodem bleef meereendeels geheel doorweekt. — Slechts enkele ondernemingen bleven verschoond van schade.

Ook de Balata-inzameling werd door de zware regens—vaak wolkbreuken, — zeer belemmerd.

Het aftappen der boomen was meestentijds onmogelijk. Dat de quarantaine maatregelen, hoe noodzakelijk ook, den handel zeer nadeelig was, behoeft geen nader betoog.

Gelukkig was de gezondheidstoestand in hoofdzaak wat de gele koorts betreft, niet verontrustend meer. De epidemie kon als geweken beschouwd worden, waarmee de quarantaine vanzelf moet vervallen. — Moge onze kolonie in 't vervolg van deze plaag verschoond blijven!

"Toch", schrijft O.W. terecht, „ontraden wij ten sterkste de eerste maanden vreemdelingen te laten uitkomen".

Zeer ontmoedigend luidt 't bericht omtrent de crisis, die de goudindustrie doormaakt, doordien een combinatie in Nederland, belanghebbend in eenige der grootste ondernemingen, telegrafisch bevel gaf de werkzaamheden op drie voornaamste plaatsen te staken, waardoor ongeveer 730 arbeiders ontslagen zijn.

't Juiste omtrent de oorzaak van deze zeer te betreuren loop der zaken is niet vast te stellen, maar 't is te hopen, dat, waar op een der betrokken plaatsen een groote kwartsstammmolen-installatie op 't punt staat in werking te worden gebracht, de werkzaamheden hervat zullen worden en alles weer in 't reine zal komen.

Handboek voor den Cacaoplantjer. Met een enkel woord werd reeds in de Surinaamsche couranten medegedeeld, dat de heer R. A. P. C. O'Ferrall voornemens is een boek over de cacao en hare cultuur 't licht te doen zien.

De schrijver, die zijn taak zoo uitgebreid en nauwgezet mogelijk wenschte op te vatten, ziet in, dat veel tot de waarde van zijn werk kan bijgedragen worden, als anderen hem daarbij met hun kennis, ondervinding als anderszins steunen. Daartoe heeft hij 't onder volgende stuk in „O. W.“ geplaatst:

Heeren Cacaoplanters en andere belanghebbenden,

Door dezen wordt uwe aandacht speciaal gevestigd op mijn erlang uit te geven Handboek voor den Cacaoplantjer, dat zijn zal eene verzameling van alles, wat van de cacao door mannen van wetenschap en andere is gezegd en tevens tot U het verzoek te richten, het Handboek zoo volledig mogelijk te helpen maken, door mij op te geven:

1. of op uwe plantage de natuurlijke of kunstmatige droging wordt gedaan, of beide, en welke soort droogmachine;
2. of er bij de kunstmatige droging veel of weinig boomen beschadigd worden;
3. of uwe plantage ronde, platte, eironde, assymetrische, kleine of groote boonen produceert;
4. welke bemesting en bemestingswijze worden toegepast;
5. of alleen de staande macht de plantage onderhoudt, of dat zij door vrije arbeiders, uit de buurt of elders, wordt versterkt.

Door te doen toekomen:

1. alle u bekende exemplaren cacaotoren, rupsen, z.g. bisiebisie, verscheidene soorten cacaobladeren, cacaotak met larf (worm), Krulloten en toppen;
2. figuren of platen in uw bezit van krulloten en toppen, verder van alles, wat gij denkt der vermelding waardig te zijn.

Van uwe medewerking zal desverkiezende in het Handboek melding worden gemaakt.

R. A. P. C. O'FERRALL.

Wij nemen het verzoek in zijn geheel over, om te doen zien, wat de heer O'Ferrall wenschte en omdat 't mogelijk is, dat ook uit Nederland aan den schrijver enkele gevraagde inlichtingen of bijdragen kunnen worden gegeven.

Dat 't geen de schrijver poogt tot stand te brengen ten volle steun verdient, waar 'teen cultuur betreft, die in Suriname op weg is een groote betekenis te krijgen, behoeft niet nader uiteen gezet te worden.

De Goentoe.

Wij gaven Zondag 11. gevraagd aan een uitnodiging, namens de Stoomvaartmij „de Rotterdamse Lloyd" ontvangen om het nieuwe stoomschip te komen zien, dat Zaterdag 8 Mei a. s. zijn eerste reis naar Indië gaat doen.

Wij hadden reeds eenigen tijd geleden het verslag gelezen van den proeftocht, die de Goentoe had ge-

maakt van Vlissingen, waar het op de werven der maatschappij „de Schelde" werd gebouwd, naar Rotterdam en wat de verslaggever schreef, zoolow over de inrichting van het vaarttuig, als over de prachtige reis met een snel looppend en, niettegenstaande de flinke bries, bijna stil liggend schip, had onze verwachting hoog gespannen.

Wij werden echter niet teleurgesteld, want de nieuwe boot, die de Rotterdamse Lloyd in de vaart brengt, bevestigt hun reputatie. Het kan niet anders dan ons Nederlanders goed doen, als wij zien, dat Nederlandsche Stoomvaartmaatschappijen op de groote vaart de concurrentie met glans kunnen volhouden en daarvan kregen wij de volle overtuiging, toen wij daar te Rotterdam naast den fraaie stoomer der Amerikaanse lijn, de Goentoe zagen liggen en meer nog, toen wij door een nauwgezet bekijken ons hadden overtuigd, hoe goed en fraai alles is ingericht.

En dit niet alleen, wat betreft het logies der 1ste klasse passagiers, want ook voor de 2de klasse is uitmuntend gezorgd.

Hoe ruim en hoe luchtig! Hoe netjes! Dit waren de uitroepen, die wij telkens rondom ons hoorden, want velen hadden, als wij, aan de uitnodiging voldaan en het personeel, der Maatschappij, zoolow de Europeanen als de inlanders, waren druk in de weer om de bezoekers te recht te helpen.

Flinke hutten, gebouwd met breede toegangen, heerlijke ruimte op de fraaie dekken, eene groote eetkamer 2.50 meter hoog met gemakkelijke zitplaatsen voor 80 1ste klasse passagiers. Aan 't opperdeek een gezellig ingerichte rookkamer en een juweeltje van een schrijfkamer met bibliotheek.

Maar ook de accessoire inrichtingen zijn goed verzorgd. Flinke badkamers in grooten getale, zoodat men op reis geen queue behoeft te maken. Meerdere toiletkamers naast elkander, zelfs een scheersalon!

Keukens, bakkerij, slagerij, vrieskamer, alles zoo ingericht, dat men verwonderd is, dat niet veel meer Nederlanders lust krijgen om gedurende het hier zoo kille wintersseizoen een reisje naar de Oost te maken.

Hoe geheel anders, dan toen wij in 1857 met een zeilschip van uit den Heider om de Kaap de Goede Hoop naar Batavia stевenden.

Toch had ook dit zijn bekoering!

INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur!

In uw blad van 18 April l.l. ontmoet ik den heer J. L. Pierson als tweeden strijder, schouder aan schouder met den heer van Heutz met ijver voor den ijverigen (?) Javanen ijverende, doch die in dien ijver wel wat ver gaat en daardoor wellicht vergeten heeft mijn artikel in zijn geheel te lezen, wijl hij anders geen vermoedens geopperd zou hebben, die geen grond onder zich hebben.

Door mijn maatschappelijke positie en werkkring kwam ik in Indië, speciaal op Midden-Java, niet alleen in aanraking met huisbedienden, doch ook met den Javaanschen landbouwer, den Javaanschen beampte, den Javaanschen ambtenaar, den Javaanschen handswerkman, den Javaanschen handelaar, en heb ik derhalve de Javanen in hun verschillende rangen en standen ontmoet, terwijl ik uit de stukken van de heeren van Heutz en Pierson zou moeten opmaken, dat zij alleen kennis gemaakt hebben met den dessaman.

Wanneer men vraagt naar de karaktereigenschappen van den Nederlander, dan neemt men toch niet het type boer of het type polderjongen, maar men neemt het gansche volk in zijn verschillende rangen en standen en tracht zich daaruit een beeld te vormen, en zoo moet men bij de Javanen evengoed doen. Men moet niet het type dessaman nemen, om den Javanen te beoordeelen, dan moet naar mijn bescheiden meening het oordeel eenzijdig uitvallen. Wanneer men den Javanen plaatst naast den Chinees, Arabier, Moor zelfs den Maleier, dan is de Javanen naar mijne meening in ijver werkkraft en spaarzaamheid de minste onder de broederen, hoeveel goede kwaliteiten de Javanen anders ook hebbe. Want al de andere kwaliteiten, die de heer Pierson den Javanen toekent, ken ik hem ook toe.

Wat die ijver en werkkraft afhangt van zijn van het loon hem toegedacht, kan ik den geachten schrijver niet toegeven. Daardoor wordt mijns inziens oorzaak en gevolg verward. Ijver en werkkraft laten niet te wenschen over, omdat hij slecht betaald wordt, maar hij wordt weinig betaald, omdat zijn ijver en werkkraft te wenschen overlaten. Daarom betaalt men een Chineeschen tuinier f 40 per maand tegen een Javaanschen f 10 of f 15. Toch niet uit liefhebbertij, uit verkwinging of omdat voor die f 40 naar verhouding arbeid gepresteerd wordt, die de Javanen niet of kan of wil geven.

Ik heb den Javanen bij verschillende gelegenheden zien arbeiden, maar mij altijd verbaasd over de traagheid en langzaamheid, waarmee het werk geschiedde. Maar ijver is, zoolow de heer Pierson terecht opmerkt, een zeer relatief begrip, en wat de een ijverig noemt, vindt de ander lui. Met al dien ijver van de Javanen blijft het voor mij altijd nog een raadsel, dat op verschillende ondernemingen en bij aannemingswerken, ook daar waar goed betaald wordt, goede voeding en behandeling is, gebrek aan werkkraft is in een land, dat dicht bevolkt heet en waar de honger nijpt.

Waar ijver en luiheid, zoolow gezegd, geheel relatieve begrippen zijn en gelijk blijkt zoo geheel afhangen van persoonlijke opvattingen, zal ik mijnerzijds dit weinig belangrijke onderwerp maar als afgedaan beschouwen.

Mr. J. C. VAN HARENCAARSPEL.

Omdat wij dit onderwerp niet rekenen tot de „**weinig belangrijke**“ hebben wij aan het verzoek om plaatsing gaarne voldaan en niet alleen van dit stuk, maar ook van hetgeen ons door Wong Taneï werd aangeboden, terwijl Mr. v. H. ook in de *O.-I. Berichten*, van dit nummer een oplossing van „het raadsel“ kan vinden.

Red.

Het ware middel om den sozialen toestand van den Javanen te verbeteren.

Bijna algemeen heerscht er sedert onheugelijke tijden bij de Europeanen (zoolow bij die, welke nooit de grenzen van Europa zijn gepasseerd, als bij de grootste meerderheid van hen, die hun carrière in Indië hebben gemaakt) de meening, dat de Inlander door aanleg en klimaat tot zorgeloosheid voorbestemd is. Dit geloof zit zoo vastgeroest, dat, op enkele uitzonderingen na, een ieder als axioma verkondigt: de Javanen is zorgeloos en lui.

Mijn doel met dit artikel is, ernstig protest aan te teekenen tegen dat *ogenschijnlijke* juiste idee, dat slechts op den schijn van zorgeloosheid en op de slechte gewoonte van het generaliseeren van „Javanen-specialiteiten“, gebaseerd is.

Ik weet vrij zeker, dat maar weinigen het met mijne bewering eens zullen zijn, dat bedoelde karaktertrek een gevolg is der omstandigheden en niet een erfelijk gebrek.

ADVERTENTIEN.

Assurantie Maatschappij tegen Brand-
schade en op het Leven

DE NEDERLANDEN van 1845.

Kantoren: 's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsstraat. —
Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beurs-
plein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 e. —
Nijmegen, Iode-Betuwestraat 8. — Groningen, Akerhof, hoek
Akerstraat. — Zutphen, IJsekade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.

Kapitaal . . . . . f 4,000,000
Reserves ult. 1901 1,818,000
Betaalde brandschaden tot ult. 1901 - 23,902,000

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK** schade
legen vaste en zeer billijke Premieën, zonder
inleggelden of Nabetalingen.

Wordt gevraagd

eene Baboe om den 21sten Juni a.s. per
Koning Willem III naar Indië te gaan.

Brieven franco aan Mevr. J. VLEESCH-
DRAGER, Nieuwe Achtergracht 57,
Amsterdam.

PENSION.

Te TETERINGEN, in de onmiddellijke
nabijheid van de Tram naar Breda en
het Mastbosch, wordt door eene be-
schaafde Dame Pension aangeboden
voor een of twee personen.

Brieven motto „Pension”, Adv.
Bureau C. W. BETCKE, Rotterdam.

Verlofgangers in Amsterdam.

Voor 60 pCt. van den inkoopsprijs of
ongeveer f 550. — ter ovenaangeboden,
in September 1902 of later, een eenvoudige

Inboedel,

twee jaar geleden nieuw gekocht voor eene
grote familie uit Indië. Desverkiezende
ook overtenemen de huur der woning,
zijnde een ruim benedenhuis, nabij het
Leidscheplein, huurprijs f 500. — 'sjaars.
Reflectanten wenden zich tot Bureau dezes
onder motto „INBOEDEL”.

In een der gezondste steden van ons
land, waar gelegenheid is, **Hoogere Bur-
gerschool, Gymnasium en Lagere
Scholen** voor m. u. l. o. te bezoeken,
bestaat bij een Hoofdonderwijzer met akten
voor talen, wiskunde en gymnastiek, ge-
legenheid tot plaatsing van 2 schoolgaande
jongens of meisjes. Degelijke verzorging
en toezicht op studie verzekerd.

Br. fr. lettr. C. S. a/d Boekhandelaars
Gebr. AALBERS, Nijmegen.

Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198,

hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.

Ook Logies per dag.

Het MAGAZIJN van
P. ABRAHAMSON,

in Goud en Zilverwerken,
is wegens verbouwing tijdelijk ver-
plaatst van de Veenestraat No. 27
naar de

Spuistraat No. 56.

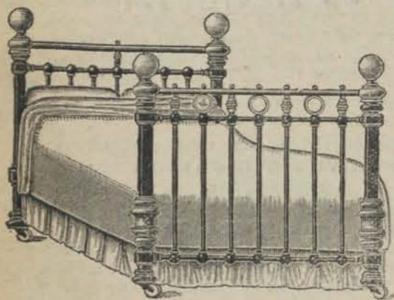
Eduard Pelger,

„La Haye”

Chapellerie
Civile et Militaire

N° 39 Prinsstraat N° 41.

Grootste Keuze.

Franco levering door het geheele Rijk

Th. A. A. SIMONIS,

Groenmarkt 34,

over de PRINSESTRAAT
DEN HAAG.

Heerenkleeding-Magazijn

„DE ADELAAR”,

Spuistraat 31, DEN HAAG, over de Passage.

INTERC. TELEFOON No. 1199.

Specialiteit in PRIMA QUALITEIT KLEEDINGSTUKKEN.

voor HEEREN en JONGEHEEREN, in elke taille groote keuze.

In Kinderkleeding hebben wij steeds een uitgebreide keuze der nieuwste modellen voorradig.

Steeds Nouveauté's in Stoffen en Modellen.

Grootste inrichting voor KLEEDING NAAR MAAT 1e Etage.

UNIFORMEN, LIVERIEN, AMBTSGEWADEN.

Uitrustingen voor Oost en West.

Tailleurshuis 1e Rang.

Goud, Zilver, Diamanten.

School- SPIJER.

No. 7,

over de Vischbanken,
DEN HAAG.

Internationale Watch
en
Waltham Horloges.

Atelier voor Reparatien.

OVERHEMDEN

NAAR
MAAT.

Goetser
CHEMIST.
HOOGSTRAAT 23/26. DEN HAAG.

Dag- en Kostschool

Villa „Nova”

ARNHEM. — VELPERWEG.

Vorbereiding voor de verschillende
examens. Gunstige resultaten. Bil-
lijke voorwaarden. Prospectus en
advies ter informatie stelt verkrijgbaar

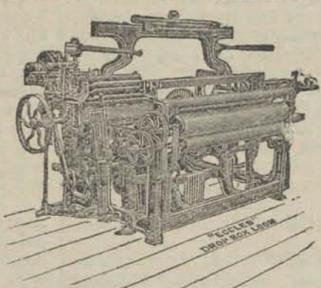
de Directeur

J. GOESTER.

SAKINUM

Indische roman van G. DOMPERS,
is bij den uitgever F. VAN ROSSEN
te Amsterdam, op bestelling verkrijg-
baar voor f 1.50 in plaats van f 2.90
de oorspronkelijke prijs.

De helft van de verkoopsom komt
ten bate van den noodlijdenden
Javaan.

Uitsluitend
Witte Goederen
—
Uitzetten.
—
Luiermanden.
—
Uitrustingen.

Natuur wollen
Ondergoederen.
—
Tricot Goederen
N
**JANSEN
&
TILANUS,**
FRIEZENVEEN.

Ver. Linnen en Katoen Industrie

„**TWENTHE**”

Piet Heinstraat 45, Den Haag.

NB. Men gelieve ons fabriikaat niet te verwarren met het gewone
fabrieksgoed, daar zowel Dames-, Heeren- als Kindergoed
lieft naar in te leveren modellen keurig gemaakt wordt, en
daarvan zoo noodig eerst een geregen pasmodel gegeven wordt.

Prijscouranten en informatien betreffende de uitrustingen voor Oost- en
West-Indië worden verstrekt door de Informatiebureaux van de Vereeniging
„OOST en WEST” Heerengracht 4 den Haag en te Weltevreden.

BRUIDSBOUQUETTEN,

Fantaisie-Bloemstukken, Bloemenmanden,

in alle prijzen verkrijgbaar bij

HERMAN VOORHOEVE,

BLOEMIST, HOFLEVERANCIER,

Zoutmanstraat, hoek Prins Hendrikplein, 's-Gravenhage.

VERHUIZINGEN

onder garantie.

Bergplaats voor Inboedels
(GARDE-MEUBLE)

VERPAKKING
(Emballage)

van alle soorten van goederen ter ver-
zending door de geheele wereld.

DE GRUIJTER & Co.

AMSTERDAM, DEN HAAG, ARNHEM.
Leidschekade 70. Westeinde 48. Parkstr. 70/71.

PORT-, SHERRY,
MADEIRA en
fijne TAFEL-
WIJNEN

ZIJN
alom
bekend.

HEERENGRACHT 3-52,
Den Haag.

Succursales: UTRECHT, LEIDEN.

„De wijnen van dit huis zijn verkrijgbaar
bij den heer, **B. DE BAS & Co.**”
te Batavia, Hoofdagent voor West-Java.”

Correspondentie te adresseeren aan:
Maison Antonio Aguilar.

Uit JAVA'S BINNENLAND.

Boeka: „Een Koffieopziener”.
Prijs: Ingehaaid f 2.90; gebonden f 3.50.

Boeka: Pih Troeno.
Prijs: Geartonnoerd f 3.90.

(Zie: Boekaankondiging in „Het Koloniaal
Weekblad” No. 23 van 14 Nov. 1901 en
No. 5, 18 April 1902.)

Uitg. van F. VAN ROSSEN, Amsterdam.

**HAAGSCHE MUZIEK-
HANDEL** **ENDERLE
en
OOSTERVEEN**
HOFSPUI N°97. **HOFSPUI
N°97.**

Pension.

Trompstraat 342, Gem. Appart.
Gelegenheid tot dineeren, à f 1 p. persoon.
Gelegenheid tot baden.

HEINEKEN'S
**STOOM-
JALOE-
ZIEEN-
EN
ROLLUIKEN-
FABRIEK**
**Wagenstraat 39^a
's-Gravenhage.**
**ZONNESCHERMEN
MARQUISES
WINKELGORDIJNEN**

P. G. DUNGELMANN,
Hoogstraat 34 — Telefoon n° 94,
's-Gravenhage.

Specialiteit in fijne Worst- en Vleeschwaren.
EXPORT NAAR DE INDIEN
onder garantie van goede overkomst.

Naphtaline in poeder
kogels
kamfer

Kamfer in blokjes en per gewicht.

Steeds voordeelig te bekomen bij

Mej. E. DE LEEUW,

PRINSESTRAAT 42, DEN HAAG.

Irrigatoren van glas
met metalen draagbeugel
zonder deksel met 1¼ M.
zwarte Gummislang, kraan
en dubbele Canule f 2.50
Van gebronsd blik
dito dito - 1.75
Van gebronsd blik
met 1¼ M. grijze
slang 1.10
P. M. TAMSON,
Nieuwstraat 17, 's-Gravenhage.

Het Magazijn van Heerenartikelen van

GEBRs. VOGELS,

is verplaatst van **Plaats 27** naar

HOOG NIEUWSTRAAT 36

(TOURNOOIVELD).

Export. Engros. Detail.

Het Garen- en Bandmagazijn

DE KATOENBAAL

Specialiteit in Dr. LAHMAN's Reformkleeding.

Noordeinde 15—17a, Den Haag.

De Firma belast zich met de verzending van alle artikelen naar
OOST of WEST, en garandeert goede, ongeschonden aankomst.
Bij eventuele bestelling wordt dringend verzocht mede te
deelen of men handelaar of particulier is.

Handelaren geven tevens referentien op.

H. M. HARTMAN, Den Haag.

De WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE

met verschillende „plans”.

Uitgave der firma **Dussel en De Leeuw, Prinsstraat 32.**
Met medewerking van Mr. J. LAST, adv. en proc. en Th. ANEMA, architect.
Verschijnt van af heden **3 maandelijks** met wekelijksch supplement.

In deze gids worden behandeld allerlei onderwerpen in het burgerlijk en maat-
schappelijk leven van practisch belang.

Abonnementsprijs f 2.50 per jaar. Afzonderlijke nummers f 0.25.

Abonnementen worden aangenomen en afzonderlijke nummers verstrekt Prinsstraat 32.
Ook ligt deze gids op de **informatiebureaux** der Vereeniging „Oost en West”
te 's-Gravenhage en te Weltevreden ter beschikking van belangstellenden.

De 's-Gravenhagische Boek- en Handeldrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

De groote meerderheid der Nederlanders is volkomen overtuigd van 's volks onverbeterlijke luiheid, spijkzucht, speelwoede enz. enz.

Arm volk, dat door verkeerde beoordeeling en verkeerd beheer zoo gedaald is in 't oog van den Westering! Maar al geëxploiteerd, verdrukt, verdacht, met inachting en wantrouwen behandeld, terwijl 't de plicht van den Westering zou zijn, zijne in vele opzichten achterlijke natuurgewoonten te leiden, te beschermen, te onderwijzen en tot zich op te heffen, te vertrouwen en betrouwbaar te maken.

Het is mijn plan niet, om 't bovenstaande punt voor punt toe te lichten, noch om een acte van beschuldiging samen te stellen tegen ons bestuurder, de bestuurders en de Europeesche Indischen, die de onbillijkheid begaan om 't geheele volk te beoordeelen naar hun persoonlijk kennis en ondervinding, die zij van den Inlander als huisbediende opdeden.

Ik wil echter in korte trekken mededeelen, wat naar mijne ervaring, de reden is, dat de Inlander inderdaad over 't algemeen niet spaart en als hij geld bezit het verbrast aan speels, feestjes of door speelsucht. Hoe treurig de sociale toestand was in vroegere eeuwen onder zijn eigen vorsten-regering acht ik voldoende bekend en dus verder uitweiding daarvoor overbodig.

Laat mij kortheidsshalve mijne meening door een voorbeeld verduidelijken en daartoe de geschiedenis van Si Anoe vertellen.

Si Anoe (1) is een kaim-groothandelaar en heeft als zoodanig zijn fortuin gemaakt. Langzaam aan heeft hij zijn erf vergroot, door de bezittingen van zijn buren te kopen; successievelijk, naar gelang er gelden beschikbaar kwamen, vergrootte en verfraaide hij zijn huis, zijn tuin beplante hij met allerlei soorten van vruchtbomen — daarna kwam 't inwendige van 't huis aan de beurt, n.l. 't ameublement; een paar mooie, oude, waardevolle en aelukanbrengende lansen en krissen werden reeds eerder aangekocht; ook kocht hij op zijn reizen voor veel geld mooi slaande en ook gelukaanbrengende berkoetoets (tortelduifjes) in prachtig vergulde en gebedhoude kooien.

Zijn klein, Javaans dienstdiener werd verkocht en in de plaats daarvan kwamen een „Sandelhout“ en een „Savoene“ rijaard; vrouw en kinderen zittingen goed in de fijne en grove wasch, zooook in de bijouteries; een vijver heeft hij in zijn tuin aangelegd, waarin „Tombo maas“ en „Goeramiés“ in soorten rondzwemmen. Kortom, Si Anoe was het type van een welgestelden, flinken en werkzaam Inlander, die tot nu toe van niets anders ooit last had gehad, dan van den dikwijls in geldnood verkeerende loerah (2) en tjarik (3) van zijn dessa. Door de een of andere opzienbarende daad, hetzij bij de besnijdenis van zijn oudsten zoon, het huwelijk van zijn dochter, of 't kopen van een eigendomsperceel op publieke vendutie, vestigt onze vriend de algemeene aandacht op zich.

Thans begint eene geregelde exploitatie van de machthebbenden.

A. komt voor zich zelven of voor logés aankloppen om 't gebruik van de rijpaarden, eerst bij uitzondering en als gunst, later vrijwel dagelijks en als een „moet“.

B. is court d'argent. O, daar is Si Anoe goed voor; fluks een schuldbewijs van eenige gulden gemaakt, met vele mooie beloften. Si Anoe wordt opgezocht. Deze is verheerlijkt over zoo'n onderscheiding, alles wordt bezien, bejraat en bewonderd. B. wordt getraceerd op thee, gebak enz. enz. Tegen dat er afscheid genomen wordt, zegt B. dan erg leuk: „O, ja, Si Anoe, dat is waar ook, ik zit momenteel in een „beetje soesah“, dat en dat is de reden, nu had ik op je gerekend, dat je mij wel voor een heel korten tijd tegen X % rente een bedrag van eenige gulden zoudt willen leenen. Ik heb al vast 't schuldbewijs geschreven, hier heb je 't, zonder manqueeren krijg je maandelijks zooveel terug betaald“. Si Anoe geeft 't geld, weigert echter 't bewijs; dit aan te nemen zou op wantrouwen lijken. Om kort te gaan: de duiten is hij kwijt en wordt al spoedig als gedwongen geldschieder beschouwd, die men door dreigen met allerlei gezochte delicten in de toom houdt.

C. leent nu eens een kris, dan weder een berkoetoet, eindelijk bijouteries, noodig voor een „bijzondere“ gelegenheid, weet je, belovende ze na zooveel dagen terug te geven. De eerste maanden gaat alles goed en terwijl totaal geen wantrouwen wordt gekoesterd, slaat men zijn grooten slag, en si Anoe wordt voor een waarde van eenige honderden gulden opgelicht.

Kandjeng (Z. Hoogheid) D. laat visschen en vruchten bij si Anoe halen, eerst als een verzoek, later als een *printah* (4), er zich niet om bekommerende, of de eigenaar met wrok in 't hart zijn lekkernijen door anderen ziet vorbereren.

Radhen (vorst) E. weet si Anoe te overreden (sic) om zijn dochter als vrouw af te staan aan zijn nietswaardigen en verdorven zoon of neef. Si Anoe moet dit huwelijk als eene groote eer voor hem 't huwelijk zijn adellijken schoonzoon geheel comme il faut huisvesten en zorgen, dat hij steeds de noodige schijven in den zak heeft.

Laat ons nu naar aannemen, dat si Anoe niet geuineerd wordt tijdens zijn leven — wat echter gewoonlijk wel 't geval is — maar als welgesteld inlander zijn hoofd voor de eeuwige rust nederlegt. Wat gebeurt er dan met zijn nalatenschap? Heel eenvoudig, lezer; de priester, gepresideerd door een Ned.-Ind. Hoofd-ambtenaar, legt beslag op alles, natuurlijk om volgens de Mahomedaansche wetten de nalatenschap eerlijk en rechtvaardig onder de erfgenamen te verdeelen en het erfdeel van de minderjarigen te beheeren tot hunne meerderjarigheid. Vindt u die zorg van de Regeering voor minderjarigen en onkundigen niet mooi? Ik wel; jammer echter, dat de wil goed is, ook de wetten, maar dat hare krachten te kort schieten, om hare daden in overeenstemming te brengen met hare woorden.

Want weet, lezer, dat gewoonlijk minstens 75 pct. van eene erfenis in de beurzen terecht komt van hen, die belast zijn te zorgen voor de belangen van weenen en weduwen.

Mr. Willinck, ex-voorzitter van den Landraad te Demak, heeft die erfeniszaken in der tijd in de „Locomotief“ zeer verdienstelijk behandeld, geheel volgens de waarheid.

(1) Beteekent in onze taal een onbekende: X of IJ.
(2) Dorps-hoofd.
(3) Schrijver.
(4) Bevel.

Wij schetsten u het type van een welgestelden handelaar en stadsbewoner. Wat is 't lot van zijn collega, den landbouwer, den dessaman? Die heeft, behalve de bovenstaande, nog meerdere bloedzuigers te weerstaan en mist den steun — door 't schaatstegevoel en de ontdekkingsvrees zijner bloedtappers zou kunnen geboren worden. In de kotta (5) houden zij zich nog in, maar daar buiten..... wie ziet en hoort van hunne handeligen?!

De dessa-geld-aristocraat is bovendien nog het slachtoffer van 't anarchisme en van schavuiten onder hen, die met de politie belast zijn.

Amat en Ketjil gaan naar den rijken Rono toe om hem geld ter leen te vragen; aangezien de eersten niet te boek staan als vertrouwde debiteuren, weigert Rono zeer begripelijk om zijn geld aan zoo'n speculatie te wagen. Door die weigering echter heeft Rono een paar verbitterde vijanden gekregen en hij moet nauwelatend toezien, dat van daag of morgen de „roode haan“ niet op zijn dak kraait, of dat hij zelf 't slachtoffer niet worde van een sluipmoord, of dat geen beesten van zijn kudden spoorsloos verdwijnen, die, hoe de politie ook beweert haar best te doen, nooit terug te vinden zijn.

Op een goeden avond echter komt „Kang“ (6) loerah op bezoek bij Rono en zegt, dat juist iemand bij hem geweest is, die weet, waar de beesten te vinden zijn, en zoo hij binnen zekeren tijd zijn dieren voor eene bepaalde som wil „inklossen“, hij dan ook op een nader aan te geven datum zijn beesten op een afgesproken plaats kan terugvinden. Wetende, dat de politie en de dieven hier partners zijn, wordt 't aanbod aangenomen; Rono krijgt zijn beesten terug, maar is zooveel geld kwijt.

Ook dit inlos-stelsel (te boesen) is zeer breedvoerig en zaakkundig door Mr. Willinck besproken in de Locomotief.

Ziedaar 't genot (sic) van een welgesteld Inlander te zijn; zulke voorbeelden „pakken“ uitstekend bij den zoogenaamden „dommen“ en „hersenloozen“ inlander, die daarom alles verteert, wat hij verdient, en het spreekwoord: „die zich aan een ander spiegelt zich zacht“, in toepassing brengt.

Nu de zaak bekeken van een anderen kant, en wel, in welke richting de eventuele geldbezitter zijn geld productief kan maken, bepaalt hij tegelijk de zekerheid heeft, dat 't kapitaal bepaald soliede is vastgezet.

Volgens mijn bescheiden meening heeft een gewone Inlander geen enkelen securen weg om, wat men noemt rentenier te worden. Hij handelt en woekert met zijn geld of . . . begraaft het op een veilige plek, om als de oude dag met zijn gebreken daar is, langzaam 't kapitaal te verteren. Hierop zijn slechts enkele uitzonderingen: de meest geciviliseerde, „echte stadskinderen“, beleggen hun geld in de postspaarbank of in eigendommen, die hun rente, in den vorm van huishuur, verschaffen, anderen geven hypotheek op roerend en onroerend goed.

De meeste geldbezitters vindt men onder de hadjies (priesters), die beter gewapend, geslepen en te brutaal zijn om een prooi te worden van hooge beschermers (sic) en andere geldliefhebbers.

Thans een ander staaltje ten bewijze, dat als de omstandigheden hem gunstig zijn, de Inlander niet zoo zorgeloos en kortzichtig is, als men hem placht te zien.

Ieder, die op Java geweest is, weet, dat de werklozen aldaar veel lager zijn dan hier. De salarissen van de „mannelijke“ dienstdieneren varieeren van f 18.— tot f 6.— 's maands met of zonder kost, al naar gelang van hun werkzaamheden; die van de vrouwen van f 15.— tot f 5.— en minder.

De meeste der oudgasten, die in de groote steden woonden, zullen waarschijnlijk ook geobserveerd hebben, dat op enkele gunstige uitzonderingen na, hunne factums tot over 't hoofd „in de beer“ zitten, hetzij bij John Chinaman of bij een landsman, kleinhandelaar. Op die soort van Inlanders, die veelal het uitschot vormen van de bevolking, generaliseert men den geheelen stam.

Deze basis is even onbillijk en ongemotiveerd, als zou men de moraliteitsbeginselen van de geheele Hollandische natie veroordeelen, omdat . . . er in Amsterdam, Rotterdam, enz. enz. zoovele lichtekoolen rondflaagen, of omdat zoovele huismoeders eenstemmig als over „dat tuig“, van hun dienstbaren spreken, en ieder avondwandelaar bij feestelijke gelegenheden of op Zaterdag- en Zondagavonden of nachten op walchelike en beestachtige tooneelen wordt vergast, op het gebied der zinnelijkheid. (Ieder vervolge s. v. p. deze opsomming zelf, als hij er neiging toe gevoelt.)

Voelt men niet 't ongezone van zoo'n oordeel? 't onbillijke van de verordeeling? en de zware verantwoordelijkheid, die men op zich laadt door op die wijze te generaliseeren?

Het antwoord op deze vragen geve ieder wel-denkende zichzelf.

Escuseer mij deze zijnsprong lezer, de woorden zijn mij onwillekeurig uit de pen gevloeid, wil zoo goed zijn, ze als een protest te beschouwen tegen het verouderde wanbegrip, dat een Inlander per sé slecht moet wezen en een lager wezen moet zijn, dan de „Wituid“, zoo iets is als een der schakels tusschen den mensch [hier n.l. de in elk opzicht uitmuntende Europeaan (sic)] en den aap.

Mijn voorbeelden ontleen ik aan den omgang met den „onbeschaafden“ dessabewoner, dus uit een categorie die elke andere, wat quantiteit betreft, domineert.

Van mijn prilste jeugd af, heb in mijne omgeving steeds dessamanschen gehad. Zij kwamen gewoonlijk in eene Europeesche huishouding totaal onbekend met de eenvoudigste zaken of werkzaamheden; al naar gelang van de behoefte aan arbeidskrachten werd zoo'n Kromo, Wiro of Mito voor eene bepaalde taak opgelegd. „Aangezien men op Java voor ieder „baantje“ in een huishouding een aparte jongen of meid noodig heeft, zoo is de opleiding tot den arbeid, als de „aspirant“ eene goede wil heeft en niet te „bot“ is, spoedig afgelopen.

Wanneer nu de Bhendoro toewan en njonjah (de Heer en Mevrouw) geregeld nazien, of het werk steeds goed wordt gedaan, dan hebben zij in den regel weinig last van de boden.

Het spreekwoord: „Het oog van den meester maakt het paard vet“, is in Indië niet minder waar dan in Europa, eene goede controle is, zoowel het behoud van het eigendom, als van een goed personeel.

Een volwassen dessaman begint gewoonlijk in een huishouden te werken, als waterdrager, tuinjongen of koeherder, op een maximum salaris van f 6 's maands met de volle kost of bij voorkeur met 30 „katties“ rijst. Al naar gelang van zijn ijver, eerlijkheid en bevestigelijkheid maakt hij bij vacatures in een zelfden dienst promotie, zoo wel wat arbeid als salaris betreft.

Met een inkomen van f 6 en 18,75 KG. rijst moet hij gewoonlijk zich zelf en zijn vrouw een maand

(5) Stad.
(6) Oudere broer.

lang voeden, kleeden, enz. enz. Hoe hij dat zoo netjes doet, wat ik en zoovelen met mij niet. Toch kan hij dat doen, zonder schuld te maken.

In dergelijke lage positie veroorlooft hij zich slechts eens in het jaar, een nieuw stel kleedren en wel tegen het einde van de vastenmaand.

Om die buitengewone uitgave te dekken, neemt hij in den regel bij „Mevrou“ een voorschot van f 10, welke schuld maandelijks wordt afbetaald met f 1.

Gewoonlijk na een jaar goeden proefdienst wordt zijn salaris verhoogd tot f 7.50 of f 8.

De bevattelijken en goeden worden meestal langer gepromoveerd tot huisbedienden tot paardenjongens, zoo mogelijk tot koetsier, in welke betrekkingen zij gewoonlijk f 10 á f 12 á f 15 maands verdienen met of zonder rijst.

Met die tractementen doen zij wonderen. Het huishouden — dat intusschen met kinderen vermeerderd werd — is natuurlijk duurder geworden, de menschen eren voor hun doen er goed van, de echtgenooten hebben voldoende dagelijkse kleeren en ieder, zoo ook der kinderen, heeft in de „Grobok“ (een stevig houten kisten) een „feestpak“, de heer des huizes heeft bovendien een mooien, zilveren bukband, eene goede kris en een nikkelen of zilveren horloge; de vrouw een paar Swassa (een soort van goud) ringen en een paar „soebings“ (oorhangers). In moeielijke omstandigheden, als b.v. de man geen voorschot bij den werkgever meer krijgen kan, worden een of meer dier kostbare stukken in het pandjeshuis gedeponeerd, echter om binnen den aflostermijn van drie maanden te worden teruggehaald.

Om de financiën zoo te beheeren, is in de eerste plaats dunkt mij noodig, dat „de man“ spaarzaam is en overleg bezit.

Onder mijn eigen bedienden heb ik er verscheidene gehad, die, van hun salaris en fooien, vee konden kopen en daarmede in hun geboortedesdoo familieleden hun geërfde velden of gehuurde sawahs tegen de helft van de opbrengst konden laten exploiteeren.

Geven zulke voorbeelden mij niet 't recht om te zeggen, dat de Javaan wel degelijk sparen kan en ook om zijn ouden dag denkt, mits de omstandigheden hem gunstig zijn?

De weinige Europeanen (o. a. de cultuurmannen), die in soortgelijke omstandigheden, als ik, hebben geleefd, die hart hebben voor den bruinen broeder en hem in elk opzicht met raad en daad bijstonden, zullen de feiten, in bovenstaande regels beschreven, beschouwen als gegrepen uit 't werkelijke leven en niet als fantasien van een utopist.

Vaak wordt er beweerd, dat „de zending“ het ware eenige middel is, om onder veel meer, ook het sparen op te wekken.

Ook ik ben de zending toegedaan, n.l. van die, welke in zijn vaandel heeft het symbool van moraliteit, vrijheid en naastenliefde, die langzaam; maar zeker, zich zelf een weg moet banen doch niet van die, welke baan breekt, en slechts zooveel mogelijk zigtjes tracht te winnen, door de kracht van den genij, door druk van „boven“, of door financieele en andere zichtbare middelen.

Ook ik ken verscheidene Christengemeenten op Midden-Java, die in elk opzicht ten voorbeeld kunnen strekken aan niet-gekerste dessa's. Niettegenstaande dat, ga ik toch in het geheel niet mede met zoovele zendingsvrienden, die beweren, dat alleen het Christendom bij den Javaan de deugd van 't sparen opwekt.

Hier vergist men zich in oorzaak en gevolg. Niet door de bekeering wordt een Inlander spaarzaam, noch door 't chaotidurend tamboereeren van den zending op 't chaotidurend sparen. Mijn ondervinding heeft mij weder geleerd, dat het gevoel van steun te hebben aan den toewan „Pendita“, (*) bij den kleinen man weder de lust opwekt om, zooveel voor zich zelf als voor zijn kinderen, te sparen. Voor den spaarzaam is de zending de „moedbezoerger“, voor den bloedzuiger daarentegen (figuurlijk gesproken) 't pruimpje tabak. Men wete, dat de Inlander tabakswater gebruikt om bloedzuigers te bedwelen en van 't lichaam af te krijgen.

De goede zending is bij zijn gemeente niet alleen de Godsdienstleeraar, maar ook de vader, beschermmer, raadsman, dokter enz. enz. van de gemeentenaren. Door zijne werkzaamheid kan niemand een Christen-Inlander ongestraft afzetten. Merkt de zending eenige onbehoorlijkheid, direct begeeft hij zich naar den afzetter en wijst hem in zachte bewoordingen het verkeerde van zijn daad aan, met dringend verzoek, zich voortaan van soortgelijke handelingen te onthouden, ter voorkoming van eene aanklacht bij den Europeeschen of Inlandschen superior.

Na het bovenstaande is mijne conclusie: dat niet de soort van Godsdienst den socialen en economischen toestand van den Inlander verbetert, maar wel een corps ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur, Europeesch zoowel als Inlandsch, van voldoende „sterkte“, goed theoretisch en practisch onderlegd, voldoende gesalarieerd, geleid door een goed stelsel van besturen, en doordrongen van 't idee, dat waar 't den Inlander goed gaat, waar hij verzekerd is van zijn „eigendom“, hij ook langzaam, maar zeker, zich zal openheffen uit zijn tegenwoordigen, treurigen toestand van onverschilligheid — ik zou bijna kunnen zeggen van apathie.

Irrigatie, spoorwegen, scholen enz., enz. zijn zoovele posten, die jaarlijks miljoenen eischen; ik zal volstrekt niet bewijzen, dat het nuttelos weggevoerd geld is, maar eilieven! verwaarloos 't voornaamste niet: het Binnenlandsch Bestuur is de spil, waarom alles draait; zorgt eerst, dat die spil zéér goed is, daarvan hangen af: de welvaart van land en volk, de zekerheid van het „hebben en houden“ en de heleving van landbouw, veeteelt en nijverheid. Hoe meer zeker 't volk van zijn eerdienste is, hoe grooter zijn draagvermogen wordt, hoe meer ook irrigatie en spoorwegen rente zullen afwerpen en de scholen bezocht zullen worden.

WONG TANIE.

(*) Dominee.

Nieuw-Guinea.

Lezende wat in „Oost en West“ van 25 dezer voorkomt over het — volgens mijn gevoelen — voor Nederland nootlottige gedeelte van Nieuw-Guinea, dat het in bezit heeft genomen, komt mij te binnen, wat verleden jaar in de *Revue des deux mondes* over *Algérie* geschreven is: Zoolang de Fransche regeering zich met kolonisatie en immigratie bemoeide, is *Algérie* een verbazende lastpost geweest en was de officiële kolonisatie, op velerlei wijzen beproefd, een kolossale mislukking. Nu men echter in latere jaren de immigratie en kolonisatie vrij gesteld heeft, is de toestand in *Algérie* met reuzenschreden vooruitgegaan. Vrijwillige immigranten bezitten energie en volharding, de officiële verwachten alles van het Gouvernement, waren zelden trevreden en de duizenden, die er met fraaie beloften heen gezonden waren, kwamen weldra, teleurgesteld en ontevreden terug. Dus, zou ik voor

al onze buitenbezittingen officiële inmenging, wat immigratie betreft, ontraden. Men late dit over aan het individueel initiatief of aan partikuliere ondernemingen.

Zutphen, 29 April 1902. K. H. O. VAN BENNEKOM

Boekaankondiging.

Handel van China in 1901.

De Indische Mercurus, van 29 April 1902 uitgave J. H. de Bussy, Amsterdam, heeft, door den Heer C. Kraaij daartoe in de gelegenheid gesteld, belangrijke berichten en statistieken over **China's handel in 1901** gepubliceerd. De Heer Kraaij voegde daaraan eenige slotbemerkingen toe, o. a. handelende over invoer van petroleum en suiker, China's toekomst, enz. De cijfers betreffende Sumatra-petroleum zijn zeer bevredigend. Over het algemeen luidt het douane-rapport over 1901 bemoedigend voor de toekomst.

De kans om, wat Nederland en Nederlandsch-Indië betreft, ten aanzien van Oost-Azië te geraken tot nog meer praktische resultaten, dan de sedert tal van jaren reeds bestaande, neemt toe. Gunstige factoren ook in dit opzicht zijn het Peking-eindprotocol en de Britsch-Japansche overeenkomst. Beiden zullen eene langzame, doch geleidelijke, verbetering van toestanden in China in de hand werken. Intusschen is en blijft China het land van verrassingen.

Deze meening van den heer K, vooral de laatste zinsnede er van, willen wij gaarne onderschrijven.

Allen, die belang stellen in een Nederlandsche Stoomvaartlijn van Java naar China en Japan raden wij de lezing aan van het nieuwe China-nummer van de Ind.-Mercurus.

Pah Troeno.

In ons no. 5 van April vestigen wij de aandacht op **Pah-Troeno** een roman „uit Java's binnenland“ door BOEKA, uitgegeven bij F. VAN ROSSEN te Amsterdam.

Wij vestigen thans de aandacht onzer lezers op hetgeen een der medewerkers van „het Haagsche Vaderland“ over hetzelfde boek schrijft in het Tweede Blad B van 1 Mei. — Zijn oordeel is al even gunstig als het onze en ook hij goet den raad om het boek te lezen aan een ieder, die zijn kennis van het volk van Java wil verrijken.

Een paar zinsneden uit zijn beoordeeling van het boek nemen wij over:

„De toestanden, die hij (BOEKA) beschrijft, zijn photographisch juist weergegeven; dit is onzes inziens de grootste verdienste in dit boek.

Ze kunnen in de eerste plaats dienen om ons de schillen van de oogen te doen vallen, en ons te hoeden voor dat verderfelijke eigengerechtigde optimisme, dat maar niet gelooven wil aan ellende op Java en dat in de laatste maanden zelfs zoover ging van zich te verzetten tegen hulpbetoon van Nederlands volk aan den noodlijdenden Javaan! Voor hen, die aan den leiband loopen van die groote optimisten in onze pers, zal dit boek een ontthulling zijn, een koudwaterbad, dat zij dringend noodig hebben.“

Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Geneeskundig Tijdschr. voor Nederl.-Indië
Dl. XLII (1902), afl. 1/2.

Dr. J. T. Terburgh: Congenitale malaria. — Dr. W. Schöffner: Ueber die Malaria-Parasiten im Anopheles an der Ostküste von Sumatra. — H. M. Neeb: De Lepra in de Oeliasers . . . enz.

De Rijnsche Zending, 33e jaarg. (1902) N°. 1.

Sumatra. Mededeelingen uit eenige zendingsposten in de Battalonen. Bericht van Br. Reitze. — Bericht van Br. Hanstein. — Palipi. — Eene reis door het onafhankelijke gebied Habinsaran. — Borneo. Bezoek aan Pangelak door Br. Tromp. — Ondervindingen van Br. Borch.

Tijdschr. voor het Binnenl. Bestuur.

A. G. Lamminga: De koelie-arbeid bij de uitvoering van Burgerlijke Openbare Werken in Indië. — J. E. Jasper: Het een en ander over de metaalbewerking der Javanen (met teekeningen). — J. P. W. Houtman: Over het walsen van heerdienstswegen. — Barnum: Ingezonden stuk (nl. over de positie der ambten. B.B.). — D. G. Stibbe: Oepahans. — W. P. D. de Wolff van Westerrode: De goede trouw van Inlandsche geldleeners, als waarborg van landbouwverdiens. — C. J. Hasselman: De bekoorlijkheden van den Indischen civielen dienst. — Varia: (Dr. Treub): Het eerste levensjaar der demonstratievelden. — (Dr. Schmeltz): Vervoer van voorwerpen van monumentalen aard uit Ned.-Indië.

Indisch Genootschap.

Vergadering van 25 Maart 1902.

Mr. J. baron d'Aulnis de Bourouill: De te Brussel gesloten Suikerconventie. — Voordracht.

De Indische Mercurus, 25e jaargang.

(1902) N°. 17.

De kwestie der bemesting van tabak (vervolg). — Theecultuur in de Vereenigde Staten. — Koffieberichten uit Brazilië. — Indigo proefstation te Klatten. — Cacao en Koeseuwe. — De Suiker-Conventie. — Maandelijksch overzicht van Suriname. — Cult. Mpij. Lebak Redjo. — Nederl. en Javasche Hypotheekbank.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	9 Mei	23 Mei	11.20 's av.
Rotterdam, Lloyd,	16 "	16 "	11.30 's av.
Genua, Nederland,	6 "	20 "	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	13 "	27 "	6.30 's av.
Marseille, Fr. dienst,	17 "	17 "	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	9 "	23 "	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	12 "	26 "	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletore verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletore verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

Amsterdam, Nederl.,	14 Mei	31 Mei	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	12 "	26 "	11.30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 3n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 6.30 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 7n en 28n Mei 7.24 's av.
Lissabon den 3n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe).
Southampton. Elken Vrijdag 7.24 's av.
Liverpool. Elken Maandag 7.24 's av.

ADVERTENTIËN.

Haagsche Assurantie-Compagnie
 voor Brand enz. van 1805
 te 's-Gravenhage.
 Kantoor Z. O. Buitensingel 245 b/h. Bezuidenh.
 Directeuren:
 W. F. MASTENBROEK en C. W. VERSTEGE.
 Commissarissen:
 Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT
 Mr. J. G. GLEICHMAN,
 A. J. H. VAN KAPPEN.

JAC. MOULIJN,
 Opticien, Instrumentmaker,
 2e Wagenstraat 95, Den Haag,
 TELEFOON 704.
BRILLEN en PINCE-NEZ.
 Voorschrift van Heeren Doctoren.
 Artikelen voor Ziekenverpleging, Verbandstoffen,
 Breukbanden, Suspensioirs enz.
 Aanleg en onderhoud van
 TELEFOON en ELECTRICISCHE SCHELEN.

Voor den noodlijdenden Javaan.

OTTO KNAAP
 Eenige Jaren Kunstleven
 te
BATAVIA.
 (Januari 1896—Mei 1899).

Van den schrijver ontvingen wij een belangrijk geschenk; de vergunning om 350 exemplaren van zijn boek te verkoopen voor f 2.— waarvan de helft der opbrengst komt voor ons Javanenfonds.
 Aan een ieder dus die aan onze uitgevers **Haagpoort 4, den Haag** de som van f 2.15 met de woorden „Kunstleven Batavia” zenden wij vrachtfrij of franco per post het verdienstelijke werk van den heer **OTTO KNAAP.**

Aangekomen
 eenige witte
 Chineesche
 Schape-
 vachten.
 175 x 85 c/m.
 f 7.--
 Zeldzaam
 mooi.

VAN VEEN's Theehandel,
 33 PLAATS, 's-GRAVENHAGE.
 Telefoon 981.
 SCHEVENINGEN, 109, Badhuisstraat.
 Telefoon 4161.

ISERIEF & Co.
 VEENESTRAAT 16/18,
 den Haag.
 Magazijn van Garen en Band.
 DAMES HANDWERKEN.
 Natuur Wollen Ondergoederen
 VAN
 Jansen en Tilanus.
FRIEZENVEEN.

Gasornamenten
 Nieuwe Armen van af f 0.60.
 Nieuwe Schuiflampen met
 Gloeilicht van af f 5.50.
 Nieuwe 3-lichts Kronen met Gloeilicht
 van af f 17.
Surpriselamp
 met zijden Kap en Gloeilicht f 13.50.

NIEUWE
Geijser-Badkachel,

 Nieuwste systeem,
 met groot nieuw BAD, met 3 jaar garantie
 en kosteloze plaatsing, f 60.
20a, Korte Houtstraat, Den Haag.
 Telefoon 1207.

Lambert Waterreus,
 Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
 TELEPHOON 317.

Importeur van indische ingrediënten voor de rijsttafel.
 Ontvangen: **VERSCHÉ DJAHÉ-KOENJIT-KOENTJIE.**
 Echte Indische **POUCHRON THEE** (in pakjes) merk T. C. K.
Samballans. - Boemboe. - Atjars etc.

B. DERKSEN,
 Brood- en Beschuitfabriek
 „De Oude Vette Hen”,
 —OPGERICHT 1680.
8, OUDE MOLSTRAAT—DRIEHOEKJES 8,
 's-Gravenhage.
 Hofleverancier.
Gewoon- en Luxe Brood, Beschuit, Krentenbrood, enz.
 Garegde bezorging door alle wijken der Stad en Scheveningen.

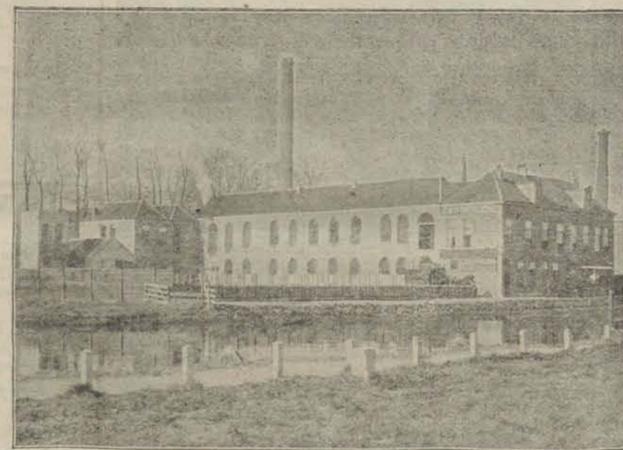
Koninkl. Nederl. Mandenfabriek en Magazijnen
Firma W. F. VAN VLIET.

Serre-Meubelen en Decoratie.
 NOORDEINDE 158.
Volières, Vogelkooien.
 Lange Beestenmarkt 4-6, Den Haag.

COSTUMES NAAR MAAT,
 Gegarandeerde Coupe.
 Specialiteit in:
 Gekleede Costumes,
 Mantelcostumes,
 Mantels,
F. W. von Gemmingen,
 Den Haag.
 13 Anna Paulownaplein
 BLOUSES,
 PEIGNOIRS,
 Costuumrokken.
 GROOTE KEUZE in:
 Zwarte en Gekleurde JAPONSTOFFEN.

A. J. MESKER,
 MEUBELFABRIKANT.
 Hofspui 81, Telefoon No. 240, 's-Hage.
 Inrichting voor complete meubileeringen, zoowel in koop, als in huur.
 Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
 PRIJZEN STERK CONCURREEREND.
 Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Zwitsersche Wasch-, Electriche Bleek- en Strijkinrichting
 „RIJSWIJK”,
 te RIJSWIJK (Z.-H.)
Mr. F. J. G. v. d. SCHALK,

Elke hoeveelheid **fine strijkgoederen**
 wordt wekelijks franco gehaald en
 thuis bezorgd.
GORDIJNEN en STOOMGOEDEREN binnen
 een week franco thuis.

E WEKKER,
 Coöperatieve Vereeniging.
 Afdeling „Reformkleeding”.
 Zeestraat 31, Den Haag.
 GROOTSTE SORTERING
 binnen- en buitenlandse Hygienische Stoffen.
 Porceuse Stoffen van af 35 ct. p. meter.

Lingeriefabriek
„De Hollandsche Nijverheid”,
 LANGE POTEN 20, 's-GRAVENHAGE.
 Grootste inrichting tot het leveren van
UITZETTEN en INDISCHE UITRUSTINGEN.
 voor DAMES, HEEREN en KINDEREN.

Daar aan onze ateliers circa 80 naaisters verbonden zijn, zijn wij in staat iedere bestelling in elken verlangden tijd op maat te leveren en garandeeren wij voor **keurige modellen, nette afwerking** en **sterk concurrerende prijzen.**

IN ROBES
 Fransche Coupe **Maison L. Carrière „Seatio”.**
 Reform kleeding
 naar keuze.
 SPECIALITEIT IN INDISCHE KLEEDINGEN.
 Attesten ter inzage. **113, Van Swietenstraat 113, Den Haag.**

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN
 opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma
FALKENBURG & Co.
 's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,
 wordt op aanvraag gratis toegezonden.
 Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te 's-GRAVENHAGE en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

F. H. BOTHE,
 21, VEENESTRAAT - DEN HAAG.
 SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
Nouveauté's voor elk seizoen.
 STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Sigaren Magazijn
Korte Poten 21,
D. 't HART voorheen **J. J. M. Graaf.**
Import Export.
MAISON de BRODERIES et de DENTELLES.
Madlle P. Ch. HOEK,
 8 BAZARSTRAAT 8, LA HAYE.
Grand choix. Prix modérés.
 Lingeries fines, Rideaux Suisses, Mouchoirs etc.
TROUSSEAUX et LAJETTES.

DEN HAAG.
LEIDEN, **DEEMPTÉ BURGWAAL 8,** **DELFT,**
STATIONSWEG 19. **bij de WAGENSTRAAT.** **21, CHOORSTRAAT.**
 Eerste Modes. **E. v. d. Koest.** **Nieuwste Garneering.**
MAGASIN de SOLDES.
 Grootste keuze **echte LYONSCHÉ ZIJDE** in zwart en gekleurd, ook andere
 kleedingstoffen bijzond. geschikt voor Indië,
voor de helft der gewone prijzen.
 Alle goederen welke niet naar genoegen zijn, al zijn dezelve ook afgesneden,
 worden gaarne omgeruild.
Stalen worden op aanvraag franco toegezonden.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
 Gedempte Raamstraat 11-12,
 'S-GRAVENHAGE.
 Hofleveranciers.
 Nederlandsche Fabriek van Borduur-
 en Passementwerken, Galonweverij
 à Jacquard, Photographien en Teeke-
 ningen van Vaandels. Maconieke
 Artikelen enz. worden franco ter in-
 zage gezonden.
 Zilveren Medaille Wereldtentoonstelling
PARIS 1900.

Miele & Co.
Veenestraat 50
 DEN HAAG.
 Fabriek en Magazijnen
 van duurzaam Verzilverde
ARTIKELN
 VOOR
 Luxe en huishoudelijk gebruik.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHÉ LLOYD”
 Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
 in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Saïd.	te Padang.	te Batavia.
Ongaran	17 Mei	29 Mei	3 Juni	22 Juni	24 Juni
Gedé	31	12 Juni	17	6 Juli	8 Juli
Sindoro	14 Juni	26 Juni	1 Juli	20	22
Salak	28	10 Juli	15	3 Aug.	5 Aug.
Lawoe	12 Juli	24	29	17	19
Ardjoeno	26	7 Aug.	12 Aug.	31	2 Sept.
Soembing	9 Aug.	21	26	14 Sept.	16
Goentoer	23	4 Sept.	9 Sept.	28 Sept.	30 Sept.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
 De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**
 De Agenten: **Eijkensluysters & Tromp, Anna Paulownastraat 1d, 's-Hage.**
 De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.